

אשרי האיש

הלכות פורים משולש
וערב פסח שחל בשבת
עם מקורות בקצרה

מיוסד ע"פ פסקי מרן מאור ישראל
הגאון רבינו עובדיה יוסף זצוק"ל
ובנו ממשיך דרכו
מרן הראשון לציון הרב הראשי לישראל
הגאון רבינו יצחק יוסף שליט"א

חיברתי וערכתי בחסד ה' עלי
אושרי אזולאי

מהדורא שניה עם הוספות - שנת תשפ"א

הסכמות מהרבנים הגאונים ניתנו לספְּי הקודמים:

שו"ת אשרי האיש, שו"ת אשר השיב,
אשרי האיש על ברכת האילנות,
אשרי האיש על הל' חנוכה,
אשרי האיש על הל' תשעה באב שחל במוצ"ש,
קצה המטה על הלכות הרחקות,
אשרי האיש על מ"ח קנייני תורה

כתובת המחבר להערות והארות:

ת.ד. 267 גבעת זאב

a5401213@gmail.com

יוצא לאור ע"י בית מדרש ובית כנסת

תורה וחיים

וכולל הליכות עולם

גבעת זאב

פתחא זעירא

"אודה ה' בכל לבב בסוד ישרים ועדה" על שזיכני ה' יתברך לשבת באהלה של תורה, ללמוד וללמד לשמור ולעשות.

והנה השנה, שנת תשפ"א, יחול פורים דמוקפים ביום שבת ומחמת כן הלכותיו מתחלקות לשלושה ימים והוא הנקרא 'פורים משולש'. וכן ערב פסח יחול ביום שבת. ומחמת שחלים זמנים אלו אחת לכמה שנים והלכותיהם מרובות, ממילא ש'ואלים הלכו בו לדעת את המעשה אשר יעשון. ובפרט שרבים הם השבים לצור מחצבתם ואינם יודעים כיצד ואיך עליהם לנהוג, קיבצנו הכא בסייעתא דשמיא את כל ההלכות עם מקורות בקצרה, למען יהיה נקל ללמוד הלכה בבהירות ובהבנה.

ולאחר שהוצאנו מהדורא ראשונה בשנת תשס"ח, הוספנו כעת תוספת מרובה על העיקר ולרבות בשאלות שנשאלנו בהלכות אלו.

הפסקים מלוקטים ממה שכתב בש"ע ונו"כ וכן ממה שכתבו אחרוני דורינו. והם מיוסדים בעיקר על פי פסקי רבן של ישראל, פאר הדור והדרו, מרן הראש"ל הגר"ע יוסף זצוק"ל וברא כרעא דאבוה, מרן הראשון לציון הרב הראשי לישראל פוסק הדור הגאון רבינו יצחק יוסף שליט"א.

התודה והברכה לכל העוזרים והמסייעים בהכנת קובץ זה ולכל התומכים בבית מדרשינו, אשר רבים המה. הקב"ה ימלא משאלות ליבם לטובה ולברכה.

ועיני לשמיא נטלית, יהי רצון שלא יארע דבר תקלה על ידי ולא אכשל בדבר הלכה ונזכה להמשיך ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולהוציא לאור את יתר חיבורינו אשר בכתובים, לזכות את הרבים ונזכה בקרוב לגאולה השלימה "ומלאה הארץ דעת את ה' כמים לים מכסים", אמן.

יהיו לרצון אמרי פי

אשרי אזולאי

הלכות פורים משולש

א. בשנה שחל ט"ו באדר בשבת, נקראים ימי הפורים, פורים משולש, מפני שהלכות הפורים מתחלקות במוקפין לשלושה ימים, וכל יום שתי מצוות. קריאת המגילה ומתנות לאביונים, נוהגים ביום שישי. הזכרת 'על הניסים' וקריאת התורה (במפטיר קוראים "ויבוא עמלק") בשבת. משלוח מנות וסעודת פורים ביום ראשון (ראה ש"ע סי' תרפח ס"ו). ולהלן נבאר ההלכות השייכות לפורים משולש. וכל זה לעיירות המוקפות (ולספק מוקפות, עי' בהמשך) דאילו לערי הפרזות שעושים פורים ב"ד אדר, לעולם אין להם פורים משולש, ש"ד באדר אינו חל ביום שבת (מ"ב שם ס"ק יד).

ב. ראוי להחמיר בכל דיני פורים המשולש גם בעיירות המסופקות (הליכות שלמה פורים, פכ"א ס"ב, ילקו"י פורים, עמ' שעה). וכן יש לנהוג גם במשלוח מנות ויתר המצוות [ש"ת הרצ צבי (חאו"ח ח"ב סוף סי' קכח), הרי"א"ז (הו"ד במ"א סי' תרפח ס"ק ה). ועי' ילקו"י (פורים, עמ' שעה בבאו' אות ו). ויש שכתבו דלענין משלוח מנות, יש מקום להקל בעיירות המסופקות לנהוג כן רק בערב שבת, כיון שלדעת החזו"א (אור"ח סי' קנה ס"ק א) גם בכרכים המוקפים משלוח מנות הוא בערב שבת. וכ"ה בקיצור דיני פורים המשולש (להגרי"ש אלישיב, עמ' לד)].

ג. כיון שבני המוקפין מקדימין לקרוא המגילה ביום שישי, לפיכך צריכים לקרוא פרשת זכור בשבת ח' אדר ולא בשבת ט"ו אדר, שצריך להקדים זכירה לעשייה. ומפטירין "פקדתי", וגם בשבת ט"ו אדר מפטירין בירושלים "פקדתי". אבל ביתר ערי הארץ, מפטירין בסדר השבוע.

יום חמישי

ד. בכל שנה נותנים בירושלים את מחצית השקל ביום י"ד לפני מנחה, אך בשנה כזאת נותנים גם בירושלים את מחצית השקל ביום י"ג, דהיינו בתענית

אסתר לפני מנחה, כבכל העולם כולו. או קודם קריאת המגילה בליל י"ד (ילקו"י פורים, עמ' שעד. וע"ע בכה"ח סי' תרצד ס"ק כה מה שכתב בשם הרש"ש).

ה. ילבש בגדי שבת ויום טוב לכבוד היום. ויש אומרים שילבשם מליל י"ד אדר וילך עמהם במשך כל יום המחרת, יום השישי [קיצור שלחן ערוך (סי' קמא ס"ד), הגרי"ח זוננפלד הו"ד בשו"ת תורת חיים (סי' נה ס"ב)]. אך בשו"ת הסבא קדישא סוף ח"א הזכיר לבישת בגדי שבת רק ביום ט"ז ומשמע שאין לובשים ביום י"ד, ע"ש. ובעיקר לבישת בגדי שבת בפורים כן מבואר במהרי"ל והובא ברמ"א (סי' תרצה ס"ב). וכתב החיד"א במחזיק ברכה בקו"א (סי' תרפז סק"ב), שכן נהגו פעיה"ק ירושלים ת"ו שלמים וכן רבים, ע"ש. ורמזו בזה על מה שנאמר (אסתר ה, א) "ותלבש אסתר מלכות". וכן כתב מהר"ח פלאגי' בספר מועד לכל חי (סי' לא אות יח), ועוד. ודרך אגב יש לומר מכיון שיש מנהג להתחפש בפורים כמובא בספרים אף שכאשר לובש תחפושת ממילא לא לובש בגדי שבת, שרי, אחר שהוא המנהג וליכא בזה חסרון של כבוד היום. או שמא אפשר לומר שאם ילבש בגדי שבת בחלק מהיום כגון בתפילות וכו', ובשאר הזמן ילבש תחפושת, שפיר דמי דנמצא שכיבד את היום ממה נפשך, ואכמ"ל].

ו. יש נוהגים לטבול לכבוד מצות קריאת המגילה. ואלה יעשו כן השנה ביום י"ג (ילקו"י פורים, עמ' שעד).

ז. קודם תפילת ערבית אין אומרים מזמור "למנצח על איילת השחר". וכן בשחרית, אין אומרים (פקודת אלעזר סי' תרפח ד"ה ענין המנהג, ע"ש מה שכתב בזה) [אבל ביתר ערי הארץ מתחילים תפילת ערבית במזמור זה].

ח. מתפללים תפילת ערבית כרגיל בימות החול ואין אומרים 'על הניסים'. וגם בשחרית אין אומרים 'על הניסים' (ש"ע סי' תרפח ס"ו). ויש לפרסם כן לציבור קודם התפילה שלא יטעו ויאמרו כבשאר שנים.

ט. טעה ואמר 'על הניסים', אינו חוזר. וגם בשחרית (ברכ"י שם אות יד, מ"ב שם ס"ק יז, כה"ח שם ס"ק מב). ואם ירצה יתפלל בתנאי דנדבה ובלבד שיכוין היטב בתפילתו (ילקו"י פורים, עמ' שעה).

י. גם בפורים משולש יש לומר אחר מקרא מגילה (בליל שישי) 'ואתה קדוש יושב תהילות ישראל', ואחר כך אומרים סדר קדושה [ספר שם חדש (דף קכב ע"ד), יפה

ללב (סי' תרצג ס"ק ב), שער המפקד (נהר פקוד, דף קנד ע"א) ודלא כמרן החיד"א (סי' תרפח ס"ק יג). וכ"פ בילקו"י (פורים, עמ' שפד).

יא. בברכת 'שהחיינו' לפני קריאת המגילה, יש לכוין לפטור גם את שאר המצוות שיקיימו בכל שלושת ימי הפורים (ספר פורים המשולש להגר"ש דבלצקי זצ"ל, פי"ב סי"ב, אשרי האיש הלכות להגרי"ש אלישיב, מועדים עמ' שכא).

יב. לכתחילה מצוה מן המובחר לקרות המגילה בעשרה, לפרסומי ניסא. וגם לנשים הדין כן אחר שיש אומרים שגם זה נחשב לקריאת המגילה שלא בזמנה בירושלים. ואם אין שם עשרה, קוראים את המגילה אף בפחות מעשרה בברכותיה. ולכן אפילו הקורא את המגילה בביתו להוציא את בני ביתו ידי חובתן, יברך עליה שלושת הברכות שלפני המגילה, אבל לא יברך לאחריה ברכת 'האל הרב את ריבנו', שאין הברכה שלאחריה נאמרת בפחות מעשרה. ואפילו כשקוראים המגילה בזמנה, הדין כן (חזו"ע פורים, עמ' ריג).

יג. יש מי שאומר שבשנה זו שבני ירושלים מקדימים הקריאה לי"ד באדר, אין לשומעים לקרוא בעצמם את המגילה עם השליח ציבור מתוך מגילה כשרה, שבכך נחשב כקורא ביחיד, ומאבד את החשיבות של ההידור לקוראה בעשרה. אך העיקר לדינא שלא לחוש לזה. וכל מי שיש בידו מגילה כשרה, יכול לקרוא את המגילה בירושלים עם השליח ציבור, גם השנה, ונכון שיקרא עימו מילה במילה, ולא יקדים או יאחר הקריאה (ילקו"י פורים, עמ' שפא).

יום שישי

יד. מתנות לאביונים יש לקיימה ביום שישי משום שעניי העניים נשואות למקרא מגילה (מגילה ד:). ומכיון שהקדימו את קריאת המגילה ליום שישי, הקדימו גם את מצוות מתנות לאביונים ליום שישי (כ"כ כמה ראשונים. ואמנם משלוח מנות נוהג ביום ראשון. וראה להלן) ואין צורך לעניי לשמור המתנות שקיבלו ביום שישי ליום ראשון (ילקו"י פורים, עמ' שפד, ע"ש).

טו. טוב שבן כרך יתן מתנות לאביונים לבן כרך וכן להיפך (ספר פורים משולש להגר"ש דבלצקי, עמ' טו, ע"ש).

טז. עדיף שתושב ירושלים לא יוציא בן עיר ידו חובת קריאת המגילה בשנה זו (ילקו"י פורים, עמ' שפב).

ביום ט"ו שחל בשבת יש שהחמירו בעשיית מלאכה ובתספורת בערב שבת כדי שלא יטעו משנה לשנה (כה"ח שם ס"ק מט). אך בכמה ראשונים (ריטב"א ור"ן במגילה יז.) מבואר שהדבר מותר, וכן הלכה (חזו"ע פורים, עמ' רטז. וע"ע בהליכות שלמה פורים, פכ"א הע' ט) [ודרך אגב נימא שאף שהמנהג בערי הפרזים לא לעשות מלאכה בערב שבת הואיל והוא פורים שלהם בזמנו, להסתפר לכבוד שבת, מותר. כ"כ כמה אחרונים והביאם בילקו"י פורים, עמ' שפן].

יז. קודם השבת ימשמש בכיסי הבגדים שמא יש בהם דבר מוקצה, או אף דבר היתר ויטלטלנו ברשות הרבים (במקום שאין עירוב). ובפרט היכא שחל פורים ביום שישי, שכולם לובשים בגדי שבת ביום פורים עצמו וכדלעיל, יש חשש טפי להימצאות של דברי מוקצה (ש"ע סי' רנב ס"ז, מ"ב שם ס"ק נה).
יח. אין להתענות ביום זה (ש"ע סי' תרצו ס"ג).

יט. קודם תפילת ערבית אומרים מזמור "על אילת השחר" (פקודת אלעזר סוף סי' תקפח).

כ. מזכירים 'על הניסים' בכל תפילות השבת וסעודות השבת. שכח ולא אמר, לא חוזר (פוסקים). [אך ביום ראשון אין מזכירין אף לא בברכת המזון של סעודת פורים. וטוב שיגיע להרחמן הוא יזכנו' וכו', יאמר 'הרחמן הוא יעשה לנו ניסים' וכו', 'בימי מרדכי' וכו' (כה"ח שם ס"ק מח), חזו"ע (פורים, עמ' רכח) ועוד].

כא. אין צריך לקרוא שנים מקרא ואחד תרגום של פרשת "ויבוא עמלק" (ראה בש"ע סי' רפה ס"ז. וה"ה לנדו"ד. וכ"כ שכנה"ג שם הגב"י אות ד גבי ד' פרשיות. ולגבי קריאת ההפטרה בשנים מקרא אחד תרגום העלנו בתשובה דמין הדין אין חיוב לקרוא יחד עם השמו"ת גם את ההפטרה, ואמנם נהגו לקרוא גם את ההפטרה. ואם קוראים את ההפטרה יש לקרוא את ההפטרה של פרשת השבוע ולא ההפטרה שבאה בשבת בזמנים מיוחדים כגון הפטרה של ד' פרשיות וכו'. כ"כ בחזו"ע שבת ח"א עמ' שז ושם בעמ' שח בבאו' ד"ה וראיתי, ע"ש. ולכן אין צריך לקרוא הפטרת "ויאמר שמואל" אל הפטרת פרשת השבוע).

יום שבת

כב. מוציאים שני ספרי תורה אחד קוראים שבעה עולים בפרשת השבוע ואומרים חצי קדיש. המפטיר קורא בספר תורה שני "ויבוא עמלק" (שמות יז, ח - טז). ומנהג בני ספרד לומר חצי קדיש גם אחר ספר תורה השני (כה"ח סי' קמז ס"ק מד ועוד). ומפטירין "ויאמר שמואל" (שמואל א' פט"ו, א - לד) [פוסקים].

כג. אסרו חז"ל לקרוא את המגילה בשבת [מגילה (ד); ש"ע (סי' תרפח ס"ו)]. והטעם מפני שאין הכל בקיאים בקריאת המגילה וחששו שמא יטלנה בידו וילך אצל בקי שילמדנו לקרותה, ויטלטל ארבע אמות ברשות הרבים. ועי' במאירי (שם) ובר"י מלוניל שהקשו מדוע עשות תקנה במוקפין ובעיירות להקדים קריאתה כשחל יום המצוה בשבת ואילו בשופר ולולב לא עבדינן תקנתא. ותירץ המאירי דשאני שופר ולולב שמצוותן בשאר ימים, שופר למחרתו ולולב בשאר ימים, אבל מגילה אין לה אלא יום אחד, ע"ש. ועי' בר"י מלוניל שתיריך ב' תירוצים אחרים]. ומכיון שאין אנו קוראים את המגילה בזמנה. תיקנו חז"ל שיהיו שואלין ודורשין ביום השבת בהלכות פורים כדי שיזכרו את ענין היום ובכך יתפרסם הנס [גמ' (שם ד), טור (שם), מ"ב (שם ס"ק טז), חזו"ע (פורים, עמ' ריז)]. ומלבד הלכות פורים, מצוה על כל אחד להתחיל ללמוד הלכות פסח ביום פורים עצמו כדי לקיים את הדין של 'שואלין בהלכות פסח, קודם לפסח, שלוש יום' (מ"ב סי' תכט ס"ק ב. וע"ע בבאו"ה שם ד"ה שואלין).

כד. את סעודת הפורים אי אפשר לקיים בשבת לפי שנאמר במגילה (ט, כב) "לעשות אותם ימי משתה ושמחה". ודרשו בגמ' (ירושלמי פ"א ה"ד) את ששמחתו תלויה בבית דין, יצא זה ששמחתו תלויה בידי שמים. ולכן יש לקיימה ביום ראשון (ש"ע שם. ולא הקדימו אותה ליום שישי כדי שיהיו הפרזים והמוקפים חלוקים בשמחתם כפי שהם חלוקים בכל שנה. ראשונים). ומכיון שיש שכתבו שהבבלי חולק על הירושלמי (מהרלב"ח סי' לב, תיקון יששכר דף כה, ועוד) ויש לעשות הסעודה בשבת, טוב להרבות בסעודת השבת לכבוד סעודת פורים [ברכ"י (שם ס"ק טו) ועוד. וכ"פ בחזו"ע (פורים, עמ' רכה). ועי' בשער הציון (שם ס"ק כט) שכתב בשם הפרי חדש (סי' תרפח סוף אות ו) שמצדד שיעשו הסעודה בשבת וגם ביום ראשון. ובספר עיר הקודש והמקדש (להגר"מ טוקצ'נסקי, ח"ג פכ"ו אות ב ס"ג) כתב שכן נהג הגר"ש סלנט. ובהליכות שלמה (פורים, פכ"א דבר הלכה אות ז) כתב שלא נהגו בירושלים להוסיף בשבת סעודה מיוחדת לכבוד פורים, אלא

מרבית במאכלים ובשתיית יין בסעודת השבת, ע"כ. וכ"כ הגרי"ח זוננפלד בספר סדר פורים המשולש. וכ"כ בספר אשרי האיש (להגרי"ש אלישיב, עמ' שכא) שאין צורך להחמיר לעשות סעודה בשבת, אכן ראוי להוסיף בסעודת שבת איזה מאכל לכבוד יום פורים]. וכן לשלוח מנות לאדם אחד. וישתו יין מעט לכבוד היום [כה"ח (סי' תרפח) ס"ק לח וס"ק מה]. וכ"פ בילקו"י (פורים, עמ' שצב). ובלבד שיזהר שלא יעבור על הוצאה מרשות לרשות (כה"ח שם), חזו"ע (פורים, עמ' רכ). וע"ע בספר פורים המשולש (פ"ה ס"א)].

כה. קטן שנעשה בר מצוה בשבת זו שקריאתו ביום שישי הוא רק מדין חינוך, יש שכתבו שיקרא לעצמו את המגילה ביום שבת [הגאון מבריסק (הו"ד בשו"ת שבט הלוי ח"ה סי' פג). וכ"ד הגרי"ח זוננפלד (הו"ד בציץ הקודש ח"א סי' נה)]. ויש שכתבו שישמע קריאתה ביום שישי ולא בשבת [שו"ת שבט הלוי (שם), שו"ת הר צבי (ח"ב סי' קכז), ע"ש בטעמיהם. וע"ע בהליכות שלמה (פורים, פכ"א ארחות הלכה הע' 2)]. ולהלכה, קטן תושב ירושלים, הנעשה בר מצוה ביום שבת ט"ו באדר, יוצא ידי חובת מגילה בקריאתה שבערב שבת, ואינו רשאי לקרותה בשבת. וטוב שיאמר הלל בלי ברכה (ילקו"י פורים, עמ' שצו). ובכלל, יש אומרים דטוב לקרוא חצי הלל ללא ברכה. ויש שכתבו לקרוא הלל שלם ללא ברכה. ראה בנטעי גבריאל פורים, עמ' תמט).

כו. אין שולחים מנות ביום שבת (מ"ב סי' תרפח ס"ק יח. וטעם הוא שמשלוח מנות תלוי בסעודה וסעודה זמנה ביום ראשון. וראה לעיל שיש שכתבו דטוב לשלוח מנות גם בשבת ובלבד שיזהרו לא לטלטל במקום שאין עירוב).

כז. מגילת אסתר מותר לטלטלה בכל שבתות השנה, חוץ מיום ט"ו באדר שחל בשבת שאף שהיה ראוי מן הדין לקרותה בשבת, רבותינו אסרו קריאתה משום גזירה דשמא יעבירנה ד' אמות ברשות הרבים. הלכך חל עליה תורת מוקצה (פרי חדש סי' תרפח ס"ו. וכ"פ בחזו"ע שבת ח"ג עמ' ט בבאו').

כח. אין אומרים בשבת במנחה 'צדקתך' (ש"ע סי' רצב ס"ב סי' תרצג ס"ג וסי' תרצז ס"א).

כט. מי שנאנס ולא קרא את המגילה ביום שישי, והוא מהמוקפים, אף על פי כן לא יקרא את המגילה בשבת שהוא יום ט"ו דחכמים עקרו דין הקריאה משבת והקדימו ליום שישי (ילקו"י פורים, עמ' שעו).

ל. בני הפרזים נוהגים רגיל בקריאת התורה וההפטרה כבכל שבת. נוהגים קצת ושמחה לכבוד היום (רמ"א סי' תרצה ס"ב). בתפילת מנחה אין אומרים 'צדקתך'. מי שטעה ואמר 'על הניסים' בתפילה או בברכת המזון, יצא ידי חובה (מ"א סי' תרצג ס"ק א, ט"ז שם ס"ק ג, מ"ב שם ס"ק ו).

לא. תושב אחד מערי הפרזים, כגון תושב תל אביב, שקיים את כל מצוות הפורים בי"ד, ונוסע ביום שישי להתארח לשבת בירושלים, אינו אומר 'על הניסים' בתפילה ובברכת המזון, ואם ירצה יאמר 'על הניסים' אחר 'אלוקי נצור', ובברכת המזון ב'הרחמן'. ואם נשאר בירושלים ביום ראשון פטור ממשלוח מנות ומסעודת פורים, אחר שקיים כבר את כל מצוות פורים כדין ביום שישי. ודין זה הוא בכל השנים, ולא רק בפורים משולש, דתושב אחד מערי הפרזות שהיה בעירו בי"ד, וקיים שם את כל דיני הפורים, והגיע בעמוד השחר של ט"ו אדר לירושלים, שאינו צריך לחזור לקרוא המגילה לקיים מצוות.

בן ירושלים שנסע ביום י"ד לתל אביב (או לכל מקום שאינו מוקף חומה מימות יהושע בן נון) והיה שם כבר משעת עמוד השחר, מתחייב לקיים את כל מצוות הפורים בי"ד, ולא רק לענין מקרא מגילה, אלא גם לגבי סעודת פורים ומשלוח מנות. וכשחוזר לירושלים לשבת, אומר בתפילה ובברכת המזון על הניסים, וביום ראשון מחוייב בסעודת פורים ובמשלוח מנות.

ירושלמי הנוסע ביום שישי ביום לעיר פרזיה, או לעיירות המסופקות לשבות שם ביום השבת, כיון שבשעת עמוד השחר היה בירושלים, מקיים ביום שישי רק מקרא מגילה ומתנות לאביונים, ואומר בתפילות שבת על הניסים, וכשחוזר לירושלים במוצאי שבת, צריך לקיים ביום ראשון סעודת פורים ומשלוח מנות ביום ראשון. ולכתחילה אין לתושב ירושלים לנסוע לעיר פרזית ביום שישי כדי להשאר בה בשבת, שיש לחוש שעוקר עצמו משאר מצוות היום, אחר שבעמוד השחר של יום ט"ו היה בעיר פרזית, ונפטר מסעודת פורים ומשלוח מנות שעושים ביום ראשון. ולכן אם צריך לנסוע לשבת לעיר פרזית, נכון יותר שיצא מירושלים בליל שישי קודם עמוד השחר, שאז מתחייב בכל מצוות הפורים ביום שישי, כדין פרזי בן ימו (ולדעת החזון איש נכון שיסע ביום חמישי אחר הצהריים, לפני צאת הכוכבים של ליל שישי).

הבא לירושלים במוצאי שבת מעיר פרזית, גם אם עקר דירתו אז, פטור מסעודה ומשלוח מנות ביום א'. והנוסע מירושלים במוצאי שבת אחר שהיה שם בשבת, גם אם עקר דירתו ועבר להתגורר בתל אביב, חייב ביום הראשון בסעודת פורים ובמשלוח מנות [כל זה מבואר בילקו"י פורים עמ' שפב והלאה, ראה שם באריכות].

לב. אם עשה סעודת פורים במוצאי שבת לא יצא ידי חובה [ילקו"י (פורים, עמ' תכו)]. ועי' ברמ"א (סי' תרצה ס"א) שכתב שגם בלילה ישמח וירבה קצת בסעודה, ואם כן לכאורה הוא הזדן במוצ"ש זו שיש ענין שירבה רצת בסעודה וישמח. ובפרט שהיא גם סעודה רביעית. עי' בב"ח (סי' תרצה שם). וע"ע בנטעי גבריאל (פורים, עמ' תנא ועמ' תנג).

לג. דיני אבלות נוהגים ביום ראשון ט"ז אדר, אף על פי שמקיימים בו ביום סעודת פורים. ואמנם המיקל ולא נוהג בו דיני אבלות, יש לו על מה שיסמוך (חזו"ע פורים עמ' רכז). שם כתב להחמיר ולנהוג מנהגי אבלות. ואילו בחזו"ע אבלות ח"ג עמ' קל בבאו' חזר בו וכתב ע"פ כמה פוסקים שהמיקל לא הפסיד ויש לו על מה לסמוך, ע"ש). ואף על פי שבפורים משולש קוראים את המגילה ביום י"ד אדר, ואין בו מצות סעודת פורים, אלא הסעודה לבני ירושלים היא ביום ראשון, מכל מקום אין אבלות נוהגת גם ביום שישי י"ד בו (ילקו"י פורים, עמ' קל).

יום ראשון

לד. ילבש בגדי שבת ויום טוב לכבוד היום (שו"ת הסבא קדישא סוף ח"א ועוד).

לה. בתפילה לא אומרים וידוי ותחנון. וכן לא אומרים מזמור "יענך ה' ביום צרה" וכו', ולא "תפילה לדוד" וכו'. לא מוציאים ספר תורה ולא אומרים 'על הניסים' לא בתפילה ולא בברכת המזון. אומרים שיר של יום כרגיל ואין אומרים "למנצח על איילת השחר".

לו. אם טעה ואמר 'על הניסים', יחזור ויתפלל בתנאי של נדבה ויאמר 'אם חייב אני לחזור תהיה תפילה זו לשם חובה, ואם לאו, תהיה תפילה זו תפילת נדבה'. ואם אירע כן בתפילת התשלומין, אינו חוזר ומתפלל (הלכות עולם ח"א עמ' קפ. ועי' היטב במ"ב סי' תרצג ס"ק ו ובסי' תרפח ס"ק יז, ודו"ק).

לז. אסור להתענות ביום זה ואף ביום 'ארצי'ט' או חתן ביום חופתו לנוהגים כן (חזו"ע פורים, עמ' רכז).

לח. משלוח מנות יש לקיים ביום ראשון [מ"א (שם ס"ק י), ברכ"י (שם אות טז), מ"ב (שם ס"ק יח), שו"ת אול"צ (ח"ד פנה"ה הי"ב). וכ"פ בחזו"ע (פורים, עמ' רכה). והוא שלא כדעת החזו"א (אור"ח סי' קנה) שצריך לקיים משלוח מנות ביום שישי. וכ"כ כה"ח ס"ק לח בשם הכנה"ג]. והטעם שלא הקדימו ליום שישי משום שביום זה טורחים בהכנת צרכי שבת. ועוד, שהרי מצוות משלוח מנות קשורה לסעודת פורים המתקיימת ביום ראשון (דרכי משה סי' תרפח. וכ"ה בכל בו סי' מה ובארחות חיים אות לו). ומה שלא הקדימו לשלוח מנות ביום שבת, מחשש שמא יוציאו לרשות הרבים (מאירי מגילה ה.). ויש שכתבו שמצוות משלוח מנות היא בכלל מתנות לאביונים שהוזכרה בפוסקים ואין להפרידם (כה"ח סי' תרפח ס"ק לח בשם הכנה"ג, חזו"א סי' קנה ס"ק א). ולהאמור דעת הראשונים הנ"ל שמצוות משלוח מנות היא לצורך הסעודה ולכן אין להפרידם ויש לקיימם ביום ראשון ולא לפני [ולשיטת מהרלב"ח ודיעימה דלעיל יש לקיים משלוח מנות בשבת. ובמ"ב (שם ס"ק יח) הביא מכמה אחרונים שאין בידינו לחלוק על הירושלמי. ובשער הציון (שם ס"ק כט) כתב בשם הפרי חדש (סי' תרפח סוף אות ו) שמצדד שיעשו הסעודה בשבת וגם ביום ראשון וכן המשלוח מנות בשתינה, ע"ש. וכ"כ (כה"ח שם ס"ק לח) ובחזו"ע (פורים, עמ' רכה) דטוב להחמיר. ובספר שבות יצחק (פורים, עמ' רכ) כתב בשם הגרי"ש אלישיב שעדיף שיפקיד המנות אצל חברו מערב שבת שיזכה בהם בשבת שבזה אין חשש גזירה דרבה, ע"ש. ובילקו"י (פורים, עמ' תכג) כתב דיש מחמירים לשלוח מנות גם בשבת (במקום שיש עירוב). והמחמיר תבוא עליו ברכה. ואין בזה כל איסור. ובדיעבד כשכבר שלח מנות לרעהו ב"ד, יצא ידי חובה. ומכל מקום טוב ונכון לחזור ולשלוח מנות ביום א' ט"ז באדר, ע"ש].

לט. ביום זה גם נוהג משתה ושמחה ושתיית יין 'עד דלא ידע' (ש"ע סי' תרפח ס"ו).

מ. אין אומרים 'על הניסים' בברכת המזון. וטוב לומר אותו ב'הרחמן' (כה"ח שם ס"ק מח, שו"ת הסבא קדישא סוף ח"א, ילקו"י פורים, עמ' תכה).

מא. מי שלא נתן מתנות לאביונים ביום שישי, יתן ביום ראשון (סדר פורים המשולש להגרי"ח זוננפלד, עמ' ו, ע"ש טעמו).

מב. אין איסור לעשות מלאכה ביום זה. ויש שכתב שטוב לא לעשות מלאכה מחצות היום ואילך ולפחות מזמן מנחה קטנה (שו"ת הסבא קדישא סוף ח"א).

מג. ביום ראשון (ט"ז אדר) לא אומרים תחנון ונפילת אפיים כיון שהוא יום משתה ושמחה (כה"ח שם ס"ק מז, חזו"ע פורים עמ' רכז, ילקו"י פורים עמ' תכד ועוד). וכל זה בירושלים וכן בעיירות המסופקות, אך בערי הפרזות יש לומר תחנון רגיל כי לגביהם הוי יום חול גמור [מכתב מאליהו להגר"א מני (סי' עה), מקובץ מבית לוי (חט"ז עמ' מו ה"ג), הליכות והנהגות על פורים להגרי"ש אלישיב (עמ' 20), כ"מ בחזו"ע (שם), ועוד. ודעת ההליכות שלמה (פורים, פי"א ס"ה) שלא אומרים תחנון גם לבני הפרזים, ע"ש. ופרוז ההולך לירושלים ביום שישי לאחר שקיים כל המצוות במקומו ונשאר שם בשבת ויום ראשון, או שפרוז נוסע להתפלל ביום ראשון בירושלים, יש לו לומר וידוי ותחנון רגיל, אף שהציבור שם לא אומר, רק יאמר י"ג מידות בטעמי המקרא. וכן יש לו לומר מזמור "יענך ה' ביום צרה" וכו', וכן "תפילה לדוד" וכו'].

הלכות ערב פסח שחל בשבת

יום חמישי - תענית בכורות

א. נוהגים הבכורות להקדים ולהתענות ביום חמישי שלפני, אף שמעיקר הדין אינם חייבים (וראה לקמן שיפטרו עצמם מהתענית ע"י סיום מסכת וכו') [ולא מתענים ביום שישי, דכיון שאינו זמנו, טוב יותר לדחות על יום חמישי. עי' ש"ע (סי' תע ס"ב) וברמ"א (שם) ובנו"כ (שם). וכ"ה בכנה"ג (ס' פסח מעובין סי' מו), שו"ג (שם ס"ק ד) שכן מנהג שאלוניקי. בא"ח (ש"ר פ' צו הלכות ערב פסח שחל בשבת, אות א). וע"ע בילקו"י (דיני ערב פסח שחל בשבת, עמ' צז), ועוד. ונוהגים גם כן לפטור את עצמם מהתענית ע"י סעודת מצוה כגון סיום מסכת, סעודת חתן וכלה בתוך שבעת ימי המשתה, סעודת ברית מילה ופדיון הבן, סעודת בר מצוה שחל בזמנו בערב פסח. וכן ראוי וטוב לעשות כן. ואפשר להקל בשעת הדחק גם בסיום מסכת משניות ואפילו מסכת קטנה עם פירוש רבינו עובדיה מברטנורא וקיצור תוס' יום טוב, ואין להקל בזה אלא לעצמו, אבל לפטור אחרים מתענית זו, אין כדאי. עי' בחזו"ע (עמ' רי - ריא). ואף שהטעם שהקלו לפטור עצמם מתענית בכורות מפני שהוא גורם להפרעת עריכת הסדר כמשפטו, וכאן לא שייך טעם זה, מ"מ כיון שעיקרו תענית דחוי ויש אומרים דפטור להתענות כלל וכלל כמש"כ מרן בש"ע (סי' תע ס"ב ביש אומרים השני), אין להחמיר יותר משאר שנים (חזו"ע פסח, עמ' רטו - ריז). בכור ששמע סיום מסכת ביום חמישי ונפטור מהתענית, אינו צריך להתענות ביום שישי (כן הורה החזו"א, הו"ד בספר חוט שני פסח פ"א ס"ק ו, ע"ש מש"כ בזה. וכן אין צריך להשתתף בסעודת מצוה ביום שישי. כה"ח סי' תע ס"ק כ. ועי' במקראי קודש פסח ח"ב סי' כג שכתב שישיר מסעודת המצוה של יום ה' ויאכל ביום ו'). בכור שאינו יכול להתענות ביום חמישי, הורה הגר"נ קרליץ (הו"ד בספר אמרי שפר עמ' רמה) דישראלים התענית למחרת ביום שישי. והוסיף שלכתחילה צריך באופן זה לקבל עליו תענית ביום חמישי בתפילת מנחה, ובדיעבד אין הקבלה מעכבת, כיון שיום שישי הוא יום השלמה קבוע לבכורות, ע"ש. מי שאין באפשרותו להשתתף בסעודת סיום מסכת ביום חמישי, כגון הנוסע לעבודתו באשמורת הבוקר, הורה הגר"ש ואזנר (הו"ד בקובץ מבית לוי חט"ז עמ' טו ובאמרי שפר שם) שכיון שהוא שעת הדחק שעבורו הוא יום עבודה רגיל, יכול להקל בשנה זו שהתענית מוקדמת ולעשות סיום ביום רביעי בלילה וכדעת שו"ת חוות יאיר (סי' ע) שבסעודת סיום גם היום שלאחריה בכלל השמחה, ע"ש. בכור שהחמיר על עצמו וצם ביום חמישי י"ב בניסן, מותר לו לטעום עוגה או פירות פחות מכביצה סיום התענית, ליל שישי י"ג בניסן, קודם בדיקת חמץ. ילקו"י דיני ערב פסח שחל בשבת, עמ' קא. בכור שהוא אסטניס שאם יאכל ביום לא יוכל לאכול בליל שבת

לתיאבון, ומשום כך נוהג להתענות בכל ערב שבת, יתענה ביום שישי ויועיל לו גם בשביל תענית בכורות ואין צריך להתענות גם ביום ה'. פמ"ג (סי' תקע א"א ס"ק ג), ילקו"י (דיני ערב פסח שחל בשבת, עמ' קא). בכור שנולד לו בן בשבת ז' ניסן, ויכנס לברית בשבת ערב פסח, גם למנהג האשכנזים שהבכורות מתענים ביום חמישי, אין צריך להתענות ביום חמישי, אחר שביום החיוב שהוא שבת הוא נפטר מהתענית בהיותו אבי הבן. ילקו"י (דיני ערב פסח שחל בשבת, עמ' קג). וע"ע שם כמה פרטי דינים בענייני תענית בכורות בשנה זו].

ב. השנה שהתענית מוקדמת, אין חיוב להתענות בשביל בנו הבכור [כה"ח (סי' תע ס"ק כג) בשם שו"ת דברי מנחם (סי' ח), שהרי הש"ע הביא י"א שבשנה זו כל הבכורים לא מתענים והכי ס"ל דהלכה כיש אומרים בתרא. ובפרט שהאב מתענה בשביל בנו הוא לאו מעיקרא דדינא אלא מנהג שכתב המהר"ש והביאו הדרכי משה (סי' תעא ס"ק ב) והרמ"א שם ומרן הש"ע לא הביא האי מנהגא. וע"ע בילקו"י (דיני ערב פסח שחל בשבת, עמ' ק). ומ"מ נראה דמכיון שיכול האב לשמוע סיום מסכת והוא דבר שאפשר בנקל, עדיף שיעשה כן.

ג. יש מי שאומר שאפילו בכורה נקבה מתענה (ש"ע סי' תע ס"ב). ואין המנהג כן (הרמ"א שם בשם המהרי"ל הלכות ערב פסח ובשו"ת סי' יד). וכן נוהגים הספרדים שאין הבכורה הנקבה מתענה [מרן החיד"א (ספר שמחת הרגל סוף פסקת 'תם מה הוא אומר') ועוד לו במחזיק ברכה (סי' תע ס"ק ב), בא"ח (פ' צו ש"ר אות כה), חזו"ע (פסח, עמ' רז). וכתב שם ובפרט שנוהגים לשמוע סיום מסכת ואישה בעזרה מנין), שו"ת אול"צ (ח"ג פי"ב הא"א)]. ובשנה זו שהיא דחוויה ניתן להקל בזה לנשים ואין מקום להחמיר כלל דהוי ספק ספיקא, שמא בכורה לא צריכה להתענות ושמא כדעת האגור (סי' תשעא) בשם אביו שאין צורך להתענות כלל הואיל ונדחה, ידחה מאחר שאינו אלא מנהג, ע"ש. ובפרט שדעת מרן הש"ע לפטור בשני המקרים הללו. וכן היא ההלכה (ילקו"י שם, עמ' ק). ויכולים לקחת מעט ממאכל או משקה מהסעודה לתת לנקבות וכעין שכתב ביביע אומר (ח"ד חאו"ח סי' מב אות ג).

ד. בכור הנולד בניתוח קיסרי, מכיון שיש פלוגתא האם חייב בתענית זו (ראה כה"ח סי' תע ס"ק ג ונשמת אברהם יו"ד סי' שה בשם הגרש"ז א, ובספר סדר הערוך ח"ב עמ' רפח בשם הגריש"א). בשנה זו שהיא תענית דחוויה, אין להם חיוב לבוא ולשמוע סיום מסכת ובודאי לא להתענות.

ה. אין צריך הבכור להשתתף בסעודת מצוה ביום שישי, אחר ששמע סיום מסכת ביום חמישי ונפטר מהתענית (כה"ח סי' תע"ק כ. וע"ע במקראי קודש, פסח ה"ב סי' כג).

בדיקת חמץ

ו. מקדימים לבדוק את החמץ ביום חמישי בערב. וצריך לברך על הבדיקה וגם לבטל כמו בשאר שנים בליל י"ד [טעם הקדמת בדיקת החמץ לליל י"ג בניסן, משום שבלייל שבת אינם יכולים לטלטל את הנר כדי לבדוק. ב"י סי' תמד. ואף ש'עשה דוחה לא תעשה' אף במצוות דרבנן כמו שכתב המ"א (סי' תמו"ק ב בשם הש"ה), וא"כ תדחה מצות הבדיקה את איסור טלטול הנר, כתב האבני שוהם (דף סא, ג) שכיון שאפשר לבדוק בליל י"ג, אין לומר שמצות בדיקת חמץ תדחה את איסור טלטול הנר. ועוד, שבשביל הבדיקה, צריך לטלטל את הנר עוד קודם התחלת הבדיקה ואז הרי עדיין אינו מקיים עשה שיוכל לדחות את האיסור, ע"ש. והשדי חמד (מערכת חמץ ומצה, סי' ה אות יד) תירץ שטלטול הנר הוא איסור חמור ואין עשה דוחה איסור חמור, ע"ש. וביום שישי עצמו אי אפשר לבדוק כיון שאין בודקין לאור החמה (לבוש וש"ע הגר"ז סי' תמד, מ"ב שם ס"ק ב). וכ"פ בש"ע (סי' תמד ס"א). מי שלא נמצא בעיר בליל י"ג בניסן ורוצה להקדים את בדיקת החמץ לליל י"ב, אין לו לברך על בדיקה זו, ולכן ישתדל בכל עוז לבדוק בליל י"ג בניסן. ורק כשאין לו ברירה ומקדים את הבדיקה יבדוק ללא ברכה בליל י"ב ויהרהר שם ומלכות בליבו. ילקו"י (דיני ערב פסח שחל בשבת, עמ' צז).

ז. יש נוהגים לתת חתיכות קטנות של פת כל אחת פחות מכזית (כדי שאם יאבד, אפשר לסמוך על הביטול בשישים ודיו. מרן החיד"א במח"ב סי' תלב והו"ד בשע"ת שם ס"ק ג) עוטפים בנייר וכדו' (לא בנייר כסף אלא בשקית ניילון כדי שישרפו ביתר קלות בשריפת חמץ), בארבע פינות הדירה, והבודק מחזר אחריהם למוצאן ולבערן עם יתר החמץ אשר ימצא בזמן הביעור. ועל פי הקבלה יש להניח עשר חתיכות. ואע"פ שאין מנהג זה מעכב, נכון לקיימו שמנהג ישראל תורה הוא, וגם השנה צריך לעשותו כביתר השנים [עי' רמ"א (סי' תלב ס"ב), רבנו האר"י בפרי עץ חיים (שער כ"א סוף פ"ה), חזו"ע (פסח, עמ' לד - לה)]. ועצה טובה, מכיון שהשכחה מצויה ועלולים לשכוח מקומו של א' הפתיתים, טוב שזה המניח יסמן ויכתוב לעצמו את המקומות בהם הניח החמץ לבדיקה, כדי שאם לא ימצאם הבודק, יוכל להביאם ולשורפם.

כמו כן יזהר להצניע במקום המיוחד את הפתיתים וכן את כל החמץ שנשאר לו בבית ורוצה לאוכלו בליל שישי ויום שבת, שאם יתפזר, יצטרך שוב לחזור ולבדוק [ש"ע (סי' תלד ס"א). ועי' שם שער הציון (ס"ק ד) מש"כ בשם החיי אדם (כלל קיט סכ"ג). וטוב שלא לאכול את פתיתי החמץ שעמהם עשה בדיקה שעל דרך האמת הם שייכים לסטרא אחרא (כמבואר בספר חמדת ימים ובספר כתר שם טוב גאגין ח"ב עמ' ה)].

וביותר יש להשגיח על הקטנים לאחר הבדיקה לבל יפוררו ולא יפזרו החמץ בבית ובכל מקומות השייכים לו כגון ברחבי הבנין וכו'.

ת. גם השנה כבשאר שנים, אסור לאכול סעודה של פת או עוגה יותר משיעור כביצה בלי קליפתה קודם בדיקת החמץ, החל מחצי שעה קודם זמן הבדיקה. אבל לאכול פת עד שיעור כביצה בלי קליפתה, כחמישים גרם, מותר. וכן פירות וירקות מותר, אפילו יותר מכביצה. וכן תבשיל אורז וכיוצ"ב, מותר אף יותר מכביצה. וכל שכן שמותר לשתות כוס קפה או תה אף משהגיע זמנה (כה"ח סי' תלב ס"ק טו, חזו"ע פסח עמ' מא בהע'). וכן בכור שמתענה תענית בכורות, רשאי לאכול אורז וכדומה, ופת עד שיעור כביצה, קודם שיבדוק [עי' מ"ב סי' תע"ו ובשער הציון שם ס"ק יא. ופעמים שאדרבה נכון שיטעם מעט, כדי שיוכל לבדוק מתוך יישוב הדעת ובנחת. או יצוה לאחר לבדוק ואז יוכל לאכול. מ"ב שם. ועל כל פנים יסייע מעט בדבר דמצוה בו יותר מבשלוחו. מ"ב סי' תלב ס"ק ח]. וכן אסור להתחיל בשום מלאכה חצי שעה קודם זמן הבדיקה. וכן אסור להתחיל ללמוד משעה שהגיע זמן בדיקה עד שיבדוק. אבל אם התחיל ללמוד בהיתר לפני זמן הבדיקה, אין צריך להפסיק. וכל זה ביחיד הלומד בינו לבין עצמו, אבל שיעור הנאמר ברבים בכל יום בערב, אפשר לקיימו גם בליל י"ד קודם הבדיקה, אף על פי שנמשך שעה או יותר, משום שהרבים מזכירים זה את זה ואין לחוש שישכחו לבדוק כשילכו לבתיהם. ומכל מקום טוב שעם סיום השיעור, יכריז ויזכיר השמש שהמשתתפים בשיעור ילכו לבדוק החמץ. אלא שגם ברבים לא התירו אלא פסקי הלכות, או דף יומי, או שיעור משניות, בלי פלפול, כנהוג בזה לבעלי בתים, אבל פלפול לא, שמא ימשכו אחרי הפלפול, וישכחו לבדוק. ואם יודעים בבירור

שאינן חשש ביטול תורה, וכולם חוזרים אחר הבדיקה, עדיף טפי להקדים הבדיקה (חזו"ע פסח עמ' מג, קובץ ילקו"י ערב פסח שחל בשבת, עמ' ד).

ט. גם השנה, אם שכח או נאנס ולא בדק בליל י"ג, יבדוק ביום י"ג (ש"ע סי' תלה ס"א, וסי' תלג ס"א). [ועי' בחזו"ע (פסח, עמ' רנד ס"ק ב בבאו') שכתב דאם שכח או נאנס ולא בדק בכל יום י"ג ונזכר בליל י"ד שהוא ליל שבת דבשו"ת אבני צדק (חאו"ח סי' נ) העלה בכוחא דהיתרא להתיר לבדוק בליל י"ד שהוא ליל שבת ע"י אמירה לגוי שיטלטל את הנר בשעת בדיקת החמץ. ואולם בשו"ת בית היוצר (חאו"ח סי' יח) העלה להחמיר משום שישראל לא יבדוק היטב מפני שדעתו על הגוי שלא ישרוף ביתו. והעלה בחזו"ע (שם) דדי לו בביטול החמץ, ע"ש. ויש להוסיף דבזמנינו שמנקים החדרים היטב קודם ערב פסח, דינם כמקום שאין מכניסים בו חמץ (עי' חזו"ע שם עמ' לו בבאו' אות ז). וע"ע בספר ערב פסח שחל בשבת (פ"ג ס"ק יב), ואכמ"ל].

יום שישי

י. ביום שישי אין צריך להשכים להתפלל (לוח לא"י. ושאיני משאר שנים שמשכימים וכמבואר במ"ב סי' תכט ס"ק יג, כיון שיום זה מותר באכילת חמץ כל היום).

יא. בערב שבת אומרים בתפילה "מזמור לתודה" כמו בכל יום, וגם האשכנזים נוהגים לומר מזמור זה בערב שבת זו. ובפרט לדידן דנקטינן כדעת מרן השלחן ערוך שאף בערב פסח ממש, ובחול המועד פסח, אומרים "מזמור לתודה" בשחרית (קובץ ילקו"י ערב פסח שחל בשבת, עמ' כג).

יב. יש לזכור לקרוא שנים מקרא ואחד תרגום לפרשת השבוע.

יג. בבוקר יבער את עשרת הפתיתים בשעה חמישית, וכן כל חמץ שמצא בעת הבדיקה, ומשייר רק חמץ מצומצם לשתי סעודות שבת, וישייר גם את החמץ שרוצה לאכול ביום שישי לאחר הבדיקה [ש"ע (סי' תמד ס"ב), בא"ח פ' צו ש"ר דיני ערב פסח שחל בשבת ס"א), כה"ח (סי' תמד ס"ק כ), חזו"ע (פסח, עמ' סו ועמ' רנה)].

יד. אף על פי שביום שישי (י"ג בניסן) מותר לאכול חמץ כל היום כולו, מכל מקום טוב לבער את החמץ (פרט למה שמתיר לאכילה בשבת) בערב שבת בשעה חמישית כבכל שנה כדי שלא יבאו לטעות בשנה הבאה לבער את החמץ אחר חצות היום (ש"ע סי' תמד ס"ב ואחרונים שם. וע"ע בספר מקראי קודש

פסח, ח"א סי' מ"ה הע' 4. ובמקום צורך יכול לבעור גם בלילה אחרי הביטול, ומ"מ עדיף לכתחילה שיעשה כן ביום. רמ"א סי' תמה ס"א).

טו. אם לא שרף את החמץ בשעות הנ"ל, יכול לשרוף בכל יום השישי עד שמקבל על עצמו את השבת (עי' באו"ה סי' תמד ס"א ד"ה ומשיירין).

טז. לאחר הביעור לא יאמר את הנוסח הביטול 'כל חמירא' כי החמץ עוד נשאר בביתו ועדיין אוכל ממנו, ויבטל את החמץ בשבת לאחר סיום הסעודה, בזמן ביטול החמץ (ש"ע סי' תמד ס' ו, וברמ"א שם ס"ב, חזו"ע פסח, עמ' רנה. ויף אם טעה וביטל ביום שישי, צריך לבטל שוב ביום השבת. מ"ב סי' תמד ס"ק י').

יז. אם אינו אוכל בשבת מאכלי חמץ כלל, אלא מצות מטוגנות או מבושלות (ועי' בהמשך) ותבשילין כשרים לפסח, יבטל את החמץ לאחר השריפה ביום שישי (שו"ת יחו"ד ח"ה סי' לא אות יא, חזו"ע פסח, עמ' קסג).

יח. אף אם ביטל בשעת הביעור כבכל שנה, חוזר ומבטל בשבת (מ"ב סי' תמד ס"ק כב).

יט. טוב שימכור את החמץ לפני יום שישי. אם לא מכר, יכול למכור גם במשך יום השישי. והזריז הרי הוא נשכר (יש מי שכתב שאין לכתוב בשטר המכירה שהמכר יחול בשבת קודם שעה שישית, שנמצא עושה קנין ומשא ומתן בשבת. ויש אומרים דמאחר ומעשה הקנין הוא בערב שבת, אף שחלות הקנין תהיה בשבת, אין בכך איסור מקח וממכר בשבת. ולכתחילה אין לעשות כן. ילקו"י דיני ערב פסח שחל בשבת, עמ' קצד. בערב שבת מותר להגעיל כלים כל היום. ויש מי שהצריך להגעיל קודם שעה שישית, ויש מחמירים עד שעה חמישית, כמו בשאר שנים. ילקו"י שם עמ' רב).

כ. טוב להקדים את הבישולים עבור ליל הסדר מערב שבת כדי שיהיו הנשים פנויות בעריכת הסדר ובקריאת ההגדה. ואם לא עשו כן, יכולות לבשל אף לכתחילה ביום טוב וכדעת הש"ע [סי' תצה ס"א. וכ"כ בחזו"ע (יום טוב, עמ' ח), יביע אומר (ח"ט סי' עו אות ב), הליכות עולם (ח"ב עמ' ה). ולענין דעת הרמ"א עי' בפסקי תשובות (ח"ה סי' תצה ס' ד), ואכמ"ל]. וקודם תאמרנה הנשים 'ברוך המבדיל בין קודש לקודש'.

כא. יבדקו ביום שישי את עלי החסה והכרפס מחורקים המצויים בהם. ובכלל יש לקנות ירקות ללא תולעים הנמצאים בשוק בהשגחה מהודרת

כדי שלא יבואו לידי מכשול חלילה בערב קדוש זה. וה"ה בכל השנה צריך לקנות ירקות מתוצרת זו. ואע"פ כן טוב לבדקם לפני שאוכלם (וכמש"כ בהליכות עולם ח"א פרשת צו אות טז). וכן שלא יתעכבו עבור זה בליל הסדר (שו"ת אול"צ ח"ג פ' יד אות א בבאו'). ויניחם במקרר עד ליל הסדר [כה"ח (סי' תעג ס"ק צא), יחו"ד (שם אות ו), חזו"ע (פסח, עמ' רנו)]. ואם לא בדק ביום שישי ובדק בליל החג ומצא תולעת, יסירה עם חלק מהעלה. עי' מ"ב (סי' תקו ס"ק יב), ובחזו"א (סי' מזו ס"ק טו). ועיי' בשש"כ (פ"ג סוס"י מ) שאסור לשטוף בשבת עלי חסה בתוך מי סבון וכיצא להסיר החרקים, כי החרקים מתים ואסור משום נטילת נשמה, ע"ש. ונראה שבעלים הגדלים בגידול מבוקר, מותר הדבר, כיון שהם בחזקת נקיים מחרקים וגם אם יש ספק אם יש חרקים הרי אינו מכוין ולא פסיק רישיה. עיי' הליכות עולם (ח"ד עמ' פה), מעין אומר (ח"ב עמ' קפח), ואכמ"ל].

כב. אחר הבדיקה, יניח את עלי החסה במטלית לחה או במקרר אבל לא ישרה אותם במים, שאז דינם כירקות כבושים, ואין יוצאים במרור שנכבש במים מעת לעת [כה"ח (סי' תעג ס"ק פ ובס"ק צה). שו"ת יחו"ד (ח"א סי' צא ס"ק ו), שו"ת חזו"ע (ח"א כרך ב סי' לו. וע"ש עמ' תרנו). וע"ע בחזו"ע (פסח, הל' מרור, עמ' צה ס"ו)]. ועיי' בשו"ת שבת הלוי (ח"א סי' קעו) שאין בחסה המונחת בתוך מקרר משום כבוש, ע"ש].

כג. ביום שישי יש לצלות את הבשר המשמש לזרוע בקערת ליל הסדר. כיון שאין אוכלים צלי בלילה הזה, לכן יש לצלותו מבעוד יום (מ"א סי' תעג ס"ק ח ועוד) [ואף שהמ"ב בסי' תעג (ס"ק כט) כתב שנהגו שהבשר יהיה צלי על גחלים דומיא דקרנן פסח, רבים הם המקילים לצלותו ע"ג גז. ועיי' בפסקי תשובות (ח"ה סי' תעג אות יב)]. כן יש להכין ולבשל ביצה עבור קערת הסדר. ויכול להניחם במקרר עד מוצ"ש, ליל הסדר.

כד. אם לא צלה הזרוע ביום שישי, יכול לצלות במוצ"ש ליל החג לפני עריכת הסדר, וכמו שכתב בהליכות עולם (ח"א פ' צו אות יז) דאם שכח לצלות הזרוע בערב פסח, מותר לצלותו בליל פסח, לפי המנהג שנהגו להקל לאכול צלי ביום טוב של פסח בסעודת היום, שהרי צולה הוא לצורך יום טוב, ע"ש. ואם אינו רגיל לאוכלה, יעשה זאת כן הפעם ע"ד לאכלה (ביום ולא בליל הסדר)

או יאכילה לקטנים. אם לא יכול לצלות מאיזה סיבה, יתן במקום הזרוע חתיכת בשר מבושלת או שאר תבשיל וכן במקום הביצה יתן איזה תבשיל.

כה. יש להכין את החרוסת ביום שישי (פמ"ג סי' תמד מש"ז אות ב ועוד, משום שדיכה כדרכה אסורה ביו"ט). ואם לא הכינה, יכול להכינה בשינוי בסדר הנתינה שקודם יתן את האגוזים והשקדים ואחר כך את התמרים כיון שהחרוסת אינה בר גיבול, לכן יש להקל לצורך מצוה בשינוי זה [עי' רמ"א (סי' תקד ס"א), וש"א (שם)]. בא"ח (ש"ש, סוף פ' משפטים), חזו"ע שבת (ח"ד עמ' רפו).

כו. כמו כן, יש להכין המי מלח שמיועדים לליל הסדר מערב החג. ואם שכח להכינם ביום שישי, יכין כמות מועטת בליל הסדר, או יטבל בחומוץ [עי' בש"ע (סי' שכא ס"ב) ובמ"ב (סי' תעג ס"ק כא)]. ובחוט שני (שבת, ח"ב עמ' רב) נשאר בצ"ע מהו שיעור מועט. **ויש שכתבו ששיעור מועט היינו לטיבול אותה סעודה.** עי' מ"א (סי' שכא ס"ק ד) מה שכתב בשם הר"ן. ועי' בא"ח (פ' בא ש"ש אות יט). **ויש שכתבו שהוא לאותו יום.** וכ"פ בהליכות עולם (ח"ד ש"ש פ' משפטים אות כב). אם מטבל במי לימון ומלח, צריך לערב בו מים עד שיהיה הרוב מים, כיון שנוטל ידיו לדבר שטיבולו במשקה (חזו"ע פסח, עמ' קלט, ובמהדורת תשס"ג עמ' לו). [אין להקיז דם (ובזמנינו הוא לתרום דם) בכל ערב יום טוב (רמ"א סי' תסח ס"י). והטעם בזה הוא דבערב שבועות יצא שד ושמו טבוח ואם לא היו מקבלים ישראל את התורה היה טובח את בשרם ודמם דהיינו הורג אותם. ולכך כל ערב שבועות הוא זמן סכנה ואין להקיז דם שמא ימות (ב"מ) על ידי כך. וגזרו רבנן על כל ערב יום טוב משום ערב שבועות. וכן הוא הדין אם חל ליל פסח במוצ"ש, אין להקיז בערב שבת, אם לא שהוא משום סכנה או ספק סכנה [מ"ב (שם ס"ק לח), כה"ח (שם ס"ק צח - ק. וע"ש שגם בזמן הזה ראוי להיזהר). וע"ע בספר קיצור הלכות מועדים להגר"ש דבלצקי זצ"ל (שבועות, עמ' ד הע' יז) שעלה ונסתפק האם מותר בכל ערב יום טוב, וכן בערב שבועות, לעשות כל טיפול הכרוך בהוצאת דם, כגון עקירת שן וכדו'. **ויש שכתבו שאין לעשות בדיקת דם אף שאין מוציאים הרבה דם.** יעו"א א"ר סוס"י תצג, בפרט שיש הרבה שלא חשים בטוב אחר בדיקת דם. ואמנם בלילה שקודם ערב יום טוב, מותר להקיז דם. מ"א שם ס"ק טו].

כז. דנו הפוסקים האם מותר להכניס פתיל לתוך הבסיס שלו הנקרא 'פתיל צף' ביום טוב. האם יש לאסור בזה משום מתקן מנא או שמא משום מכה בפטיש. **ויש שהתירו זאת בטענה כי הפתילה היא כלי בשלמותה שלבדה**

עומדת להדליק והעיגול אינו אלא להחזיקו שלא יפול לתוך השמון, ולכן אין בזה תיקון כלי וגם אין לו חשיבות כלי כיון דמיד אחר ההדלקה נפסד הפתילה ושוב אי אפשר להשתמש בה. ואין בזה גם דין מכה בפטיש משום שהפתיל והפקק נידונים כב' חלקים נפרדים ולא דנים אותם ככלי אחד [שש"כ (ח"ג פל"ג הע' מג), ארחות שבת (ח"א עמ' רצד), קובץ מבית הלוי (ח"ז עמ' קנט). ע"ש בראיותיהם. וכ"ד מרן הגר"ע יוסף זצוק"ל כמובא בירחון יתד המאיר (גליון 152) וכ"פ בספר אשרי האיש (להגר"ש אלישיב, ח"ג עמ' ד) ובשבט הלוי (ח"ט סי' קכח) ובספר חוט שני (יו"ט, עמ' מג)]. ומכיון שיש מחמירים בזה (עי' בספר אור המועד, עמ' תתקל) אם אפשר בקלות, יש להכין מערב שבת הפתילות בתוך הבסיס שלהם ובזה יצאו מהספק. ואם לא הכינו, יש להקל בזה ולהכניס את הפתילה וכדברי הפוסקים הנ"ל.

וכן אם המצופים מחוברים וצריך להפרידם נראה שהוא דומה להפרדת גביעי לבן דשרי בשבת כמו שהעלה מרן הגר"ע יוסף זצוק"ל בספרו הליכות עולם (ח"ב עמ' רנד) וביביע אומר (ח"ט סי' קח אות קפה), ע"ש.

כת. ולגבי הפתילות יש שדנו בהם משום איסור מוקצה [עי' רע"א (סי' תקא ס"ק ז), שו"ת מנחת שלמה (ח"ב סי' לט אות א), שו"ת ציץ אליעזר (ח"א סי' כ פ"ג אות כ). והיינו טעמא שכיון שהפתילה כבויה היא כמו צרורות ואבנים שהם מוקצה מחמת גופו שאסור לטלטל]. ודעת הפוסקים שמעיקר הדין אין איסור מוקצה בפתילות משום שהוא טלטול לצורך אוכל נפש [רמ"א (סי' תקט ס"ו), מ"ב (שם ס"ק לא), רע"א (סוף סי' תקא על הט"ז ס"ק ז), כה"ח (שם ס"ק נה), חוט שני (יום טוב, פ"א ס"ק ב), ארחות שבת (ח"ב פי"ט הע' רפו), שלמי מועד (עמ' מג) חזו"ע (סוכות, אות ח)]. ויש שכתבו שכיון שכיום בעת הדלקת הנרות, אור החשמל דולק ונמצא שאין שמחת יו"ט בנרות ולכן לכתחילה יש להוציאם בשינוי על ידי כפית או מזלג וכן העיר בזה בשו"ת מנחת שלמה (שם). וגם בילקו"י (יו"ט, עמ' תקיב) העיר כן. ואמנם עי' בספר חוט שני (יום טוב, פ"א ס"ק ב) שאף בזמנינו שאין אור הנרות נצרך עבור הסעודה כיון שדולק אור חשמל, נחשבת הדלקתם כצורך אוכל נפש, כיון שיש בהדלקתם כבוד יום טוב מחמת ריבוי אורם, ע"ש. ותירוץ זה קשה להולמו שיש בהכי צורך אוכל נפש. ועי' שש"כ (פי"ג הע' פז) שכתב שיתכן שמוותר להוציא את הפתילה כיון שיתכן מצב שיהיה צורך אוכל נפש באור הנרות באם יכבה אור החשמל, ע"ש. ותירוץ זה גם קשה מעט משום שהפסקת חשמל לא מצויה]. וכמו כן אין איסור להשתמש בפתילות הישנות, ואין בזה הכנה משום שלא דומה לביצה שנולדה ששם היא לא היתה

בעולם, משא"כ הפתילה שהיתה בעולם, רק שהשתבחה [והרוצה להחמיר מחמת חשש זה, יהפוך הפתילות או יכין הפתילות מבעוד יום ותע"ב וכדלקמן (מ"ב שם ס"ק לד)]. ולכן הרוצה להחמיר ולצאת ידי כל החששות הנ"ל, כדאי שיכין פתילות חדשות בערב שבת לצורך הדלקה ביום טוב ויכין ב' מערכות פמוטות וכיוצ"ב, אחד לשבת והשני ליום טוב. ואם לא היו לו ב' מערכות של פמוטות וכיוצ"ב יפיל הפתילות לתוך מגש ויטול המגש למקום האשפה שהוא טלטול מן הצד לצורך דבר המותר. וישתמש בפתילות חדשות לצורך הדלקת נרות ליום טוב, וכאמור. או יוציאה על ידי כפית או מזלג דהוי טלטול מן הצד לצורך דבר המותר היינו שצריך את מקום הפתילה כמו שכתב המ"ב (סי' שח ס"ק טו). או שיוציאם עם הכוסית שיש מעט שמן או מים בכוס דהוי בסיס לדבר האסור והמותר שכיון שהשמן והמים חשובים יותר מן הפתילות שלא צריך אותם, הוי ההיתר יותר חשוב מן האיסור ומותר. ויש שכתבו שאף אם אין בהם מים או שמן, כיון שהפתילות הם דבר מועט, הרי הם בטלים לכוס ולא הוי בסיס לדבר האסור וכמבואר בראשונים וכ"פ המ"ב (סי' שי ס"ק לא). ועוד שמא אפשר לדון שמכיון שהכניס הפתילות בעודם דולקות ולאחר מכן שכבו לא ראויות חשיב שלא הכניס אותם לדעת ולא הוי בסיס.

כט. מותר להוציא את השעוה שנשארה בפמוט ואין הוצאתה נחשבת כטלטול מוקצה כיון שאין לשעוה מועטת זו חשיבות ונחשבת היא כלכלוך שבסיר שמותר להסירו כדי לנקותו משום שהוא בטל וטפל לסיר (ארחות שבת ח"ב עמ' פ"ט הע' רפו בשם הגרי"ש אלישיב והגר"ש אויערבאך). והוא הדין שמותר להוציא דסקית של נרונים מכוסית זכוכית כדי לתת בה נר חדש משום שאין לה חשיבות (ארחות שבת שם, חוט שני יו"ט, פ"א ס"ק ב).

ל. מי שמדליקה בנרות שעוה מאיזה סיבה, יש לה להיזהר שלא לחמם את הנר שעוה כדי לדבקו בפמוט או במנורה משום איסור ממרח, ולכן צריך להדביקם ולהכניסם בערב שבת. אם שכחה להכין, לא תדביק, אלא תדליק בנרונים או בשפופרת חלולה או בפמוט שאין צורך במירווח השעוה [מ"ב (סי' תקיד ס"ק יח), ילקו"י (ח"ה עמ' תצב), חזו"ע (יום טוב, עמ' סא). ובפרט יש להזהיר על זה ליל שבועות שיש החושבים לעשות מצוה בהדלקת נרות נשמה' בבית הכנסת בעת

אשרי הלכות ערב פסח שחל בשבת האיש כה

הלימוד, ונכשלים במירווח השעוה, וצריך להעיר להם שהוא אסור מעיקר הדין אלא יכינו הנרות בנרונים או שפופרת חלולה, וכאמור]. ומותר לנקות הפמוט שנסתם בשעוה בסכין וכדו', ואין בזה משום תיקון כלי ביום טוב [כה"ח (ס' תקיד ס"ק מא), חזו"ע (שם)], ולא איסור מוקצה [כיון שאין לשעוה זו חשיבות ונחשבת כלכלוך שבסיר הטפלה לסיר וה"ה כאן. ארחות שבת (שם), וכן דעת הגר"ש אלישיב זצוק"ל (כמובא שם). והבאנו דבריהם לעיל].

לא. יש להכין בערב שבת נר הדולק למשך 26 שעות או יותר כדי להעביר מאש לאש במוצ"ש לצורך הדלקת נרות, בישול וכו' (נר של 24 שעות לא יספיק למוצ"ש, ויש המוסיפים שמן זית בערב שבת לנר של ה - 24 שעות ובכך הוא דולק יותר).

לב. יש להכין לכתחילה את ה'חגזו' (שעון גז) לצורך כיבוי הגז בערב שבת די ש אומרים שיש בחיבורו ביו"ט איסור בונה (עי' בספר אור המועד עמ' ל, ואכמ"ל).

לג. כיריים שיש בהם הצתה אלקטרונית ואין אפשרות להפעיל את הגז ללא הצתה, יש לנתק את תקע החשמל מערב החג. ומי ששכח לנתק ונצרך לבשל אוכל ויש לפניו גוי, יאמר לגוי שיוציא את התקע. ואם אין לפניו גוי, העצה היא לקרב גפרור לחצובה ואז יסובב את הכפתור באופן שכל כוונתו שהאש תידלק מהגפרור ולא על ידי המצת. ואף שהמצת אחרי הכל פועל, הוי לי פסיק רישיה בדרבנן לצורך מצוה (כ"כ בשו"ת אול"צ ח"ב עמ' רה).

לד. אסור לעשות מלאכה בערב פסח אחר חצות היום. ושני טעמים לדבר, הטעם האחד הוא, כדי שלא יטרד במלאכה וימנע מהכנת ואפיית המצה לצורך הלילה, והכשרת הכלים לפסח, ושאר ענייני הסדר (רש"י והמאירי פסחים ג.). והטעם השני, כי בזמן שהיה בית המקדש קיים, היה אסור לכל אדם מישראל לעשות מלאכה בערב פסח מחצות היום והלאה, לפי שאז הוא זמן הקרבת קרבן פסח, שאפילו בכל ימות השנה כל אדם שהקריב קרבן למזבח, אותו היום, יום טוב שלו הוא ונאסר בעשיית מלאכה במשך כל היום, אלא שקרבן פסח הואיל ואין זמנו אלא מחצות היום ולמעלה, ולפיכך לא נאסרו במלאכה אלא מחצות היום ואילך, שרק אז נחשב כיום טוב. ואף לאחר שחבר בית המקדש ובטל קרבן פסח בעונותינו, לא נתבטל איסור עשיית מלאכה, שכיון שנאסר במנין על כל ישראל, נאסר לעולמי עד,

שכל דבר במנין אפילו נתבטל הטעם שנאסר בגללו, אף על פי כן לא נתבטל עצם האיסור (ביצה ה.). ואם חל ערב פסח בשבת, מותר לעשות מלאכה בערב שבת אחר חצות היום, שהטעם האחרון עיקר להלכה, ומכיון שקרבן פסח קרב בזמנו בשבת שנאמר "ויעשו בני ישראל את הפסח במועדו", אפילו בשבת (פסחים עז.). אין לאסור עשיית מלאכה בערב שבת, וגם אין לנו לגזור משום ערב פסח של שאר שנים, שמא יטעו ויעשו מלאכה בערב פסח אחר חצות, שהואיל ובזמן הזה אין האיסור של עשיית מלאכה בערב פסח אלא מדברי סופרים, אין לגזור גזרה לגזרה (כ"כ כמה וכמה פוסקים. וכ"פ בחזו"ע פסח, עמ' קפג).

לה. מכל מקום לא יעשו מלאכה בערב שבת כשחל ערב פסח בשבת, מזמן מנחה קטנה ולמעלה (כיש אומרים בתרא בש"ע סי' רנא ס"א. וכ"פ כמה אחרונים. וכ"פ בחזו"ע שבת ח"א עמ' מ) שהעושה מלאכה בערב שבת ובערב יום טוב מן המנחה ולמעלה, אינו רואה סימן ברכה מאותה מלאכה לעולם [פסחים ג:.) ש"ע (סי' רנא ס"א). ואף איסורא איכא בהכי כמבואר באחרונים. וכ"פ בחזו"ע (שבת, ח"א עמ' מא). ובגדר מהי מלאכה עי' באחרונים שם, ואכמ"ל].

לו. מותר להסתפר להתגלח ולקוץ ציפורניים כל היום, שלא כבשאר שנים שאין להסתפר ולהתגלח אחר חצות היום (שו"ת יביע אומר ח"ט סי' ט אות א).

לז. ראוי לכל אדם לטבול בערב יום טוב, זכר למקדש שהיו כל ישראל מחוייבים לטהר עצמם ברגל. וגם מי שאינו רגיל לטבול בכל ערב שבת, טוב שיטבול במקוה ביום שישי לכבוד החג. ואם הוא נוהג לטבול בשבת לתוספת קדושה, יטבול בשבת לכבוד הרגל (ובלבד שיהיה במים קרים, ויזהר בסחיטת המגבת והשיער. וראה לקמן). ומ"מ אין חיוב לעשות כן [עי' במ"ב (סי' רס ס"ק ה). ועי' שדי חמד (מערכת ח כלל מז), חזו"ע (יום טוב, עמ' קב). ועי' בספר ערב פסח שחל בשבת בענין טבילה בשבת לכבוד יום טוב למי שאין דרכו לטבול באמצע היום. וע"ע בספר מאור השבת (ח"ב עמ' תקצד), ואכמ"ל. ולגבי האם מועיל טבילה ביום שישי לכבוד יו"ט שחל במוצ"ש, עי' חזו"ע (יו"ט, עמ' קב). ולטבול במים פושרים בשבת עי' בלית חן (עמ' עט אות קכב) שהתיר. ועי' בחזו"ע (שבת ח"ו עמ' פו). אבל במים חמים אסור, כאמור].

לח. יש לכיין את שעון השבת לשעה מאוחרת יותר מהרגיל בכל שבת, עבור ליל הסדר מפני קריאת ההגדה וסעודת החג. ואם שכח ורוצה לאחר את זמן הכיבוי כדי לערוך את הסדר וקריאת ההגדה רשאי לעשות כן באופן שאין החשמל מתכבה בעת עריכת השעון (שו"ת יביע אומר ח"ג חאו"ח סי' יח, וצריך להיזהר בזה שאפשר לבוא לידי מכשול, וע"י גוי עדיף).

לט. בכל ערב שבת וערב יום טוב, ראוי מאוד לכבות את אור החשמל קודם הדלקת הנרות בשמן או בנרות שעה, ולחזור ולהדליק את החשמל אחר הדלקת נרות יום טוב ונרות שבת, ולכיין בעת הברכה על הנרות לפטור את מאור החשמל (חזו"ע שבת ח"א, עמ' רטו, והוא מד' הש"ע סי' רסג ס"ח). וכשחל יו"ט במוצ"ש יסדר מערב שבת ע"י שעון שבת שיכבה את אור החשמל קודם ההדלקה לכבוד יום טוב, ואחר כך יודלק שוב החשמל ע"י השעון (ע"ש בחזו"ע בבאו'). [ומי שאינו משתמש בשעון שבת או שאין השעון מכבה את כל האורות שבבית ובפרט שאינו מכבה את האורות שנמצאים במקום הדלקת הנרות, ידליק הנרות בחדר שאין שם אור חשמל (שו"ת באר משה ח"ח סי' סב, שו"ת אול"צ ח"ג פי"ח אות ג). ועדיף שלא יקח את הנר באופן זה למקום אחר, שמכיון שלוקח את הנר למקום שאינו ראוי, לא התירו לטלטל את הנר. מ"ב (סי' רסג ס"ק נז). ושם כתב שלצורך מצוה יש להקל. וכן העלה בחזו"ע (ח"א עמ' רד). אך כל זה ששני המקומות הם שווים אך בכה"ג אין זה בגדר שווים. וע"ע בילקו"י (ח"א עמ' רפא). וכן יש אפשרות לתת הרבה שמן בנר באופן שבעת שהחשמל יתכבה אחר הסעודה על ידי שעון שבת, בני הבית יהנו מאור הנרות ואז אין הברכה על ההדלקה לבטלה וכמבואר בש"ע (סי' רסג ס"ט). ובכל אופן כתב בילקו"י (שבת כרך א' בחלק השו"ת סי' ד עמ' תשלח) שמדינא אין צריך לכבות כיון שיש לסמוך על סברת הפוסקים שעצם ראיית הנרות הדולקים הוא גורם עונג ואף מרן זצוק"ל הסכים עימו שמש"כ בחזו"ע 'ראוי לכבות' כוונתו ראוי ונכון ממידת חסידות ולא מדינא, ע"ש. שוב הראו לי שמרן שליט"א בשיעורו השבועי (מוצ"ש פ' שמות, שנת תשפ"א) אמר בזה"ל, צריך לקבל את האמת ממי שאמר, מרן זצ"ל בחזו"ע (שבת ח"א, הלכות הדלקת נרות ס"כ) כתב, ראוי מאוד לכבות החשמל לפני הדלקת הנרות, הלשון מורה שהוא רק מהיות טוב. ואני מעיד שמרן מעולם לא הנהיג כך בבית, לא כשהיינו צעירים וגם לא לאחר מכן, היו מדליקים נרות שבת כשאור החשמל היה דולק, ואף פעם לא הזהיר לכבות את האור והוא כד' האור זרוע ח"ב הל' ערב שבת סי' יא, ע"כ (ויישר כוחו של הרב יואל חטאב שליט"א שהמציא לי השיעור בכתוב).

מ. יש להכין נייר טואלט המספיק לשבת ויום טוב (ואם שכח, מותר לקרוע דהתירו משום כבוד הבריות וכמו שכתב ביביע אומר ח"י סי' קח אות קפה, ע"ש. וטוב

שיעשה כן בשינוי כגון ברגלו או במרפקו וכן שלא יחתוך במקום הנקבים. ילקו"י ח"ה עמ' קמו. וע"ע בספר ארחות שבת ח"א עמ' שנב). וכן יש להכין שקיות אשפה עבור אשפת החמץ המצטברת בשבת שיש שקיות אשפה גדולות מחוברות אחת לחברתה בגליל ארוך ויש להפרידם מיום שישי, משום שיש בהם איסור מחתך בשבת (ס' ערב פסח שחל בשבת מהדו' תשס"א, פרק יג ס"ב אות ו).

מא. הנוהגים בכל שנה לאפות מצות מצוה בערב פסח, אופים ביום שישי אחר חצות היום [ש"ע סי' תנח (ס"א), ברכ"י (שם אות א), כה"ח (שם ס"ק יא)]. וע"ע בספר ערב פסח שחל בשבת (פ"ט ס"א) שכתב כמה טעמים בשם הפוסקים לאסור לאפות בליל הסדר]. אך מעיקר הדין לשין מצת מצוה בערב שבת גם קודם חצות היום, שדוקא בערב פסח ממש נהגו ללוש אחר חצות זכר לקרבן פסח, אבל בערב שבת י"ג ניסן שאין מקריבין בו קרבן פסח, לא שייך טעם זה. ועל כל פנים מה שנוהגים לומר את ההלל בכל ערב פסח בעת אפיית המצות אחר חצות, דבר זה לא שייך לאומרו כשאופים מצות ביום שישי י"ג בניסן, אחר חצות (שו"ת מנחת אלעזר ח"א סי' נט ס"ק ד, קובץ ילקו"י הלכות ערב פסח שחל בשבת, עמ' יא).

מב. יכין עצמו לקראת שבת בבגדים נאים, וכשפושט את בגדי החול ללבוש בגדי שבת ינער בגדיו ויבדקם אם לא נשאר בהם חמץ (כגון בכיסים, במנג'ט וכדו'), ויהיה שלחנו ערוך ומיטתו מוצעת.

מג. כשחל יום טוב במוצ"ש, אין עושים עירוב תבשילין וגם לא מועיל עירוב תבשילין.

מד. גם ביום טוב יש מצוה להדליק נרות בשמן זית (כ"כ הפוסקים שאין סברא לחלק בין שבת ליום טוב. וכ"כ בספר חוקי הנשים להגאון הרב בן איש חי, פמ"ה עמ' קנ, מהדו' סאלם). כמו כן נהגו להדליק ב' נרות כמו ביום שבת [כה"ח (סי' תקיד אות כט), והוא כנגד איש ואישה, ע"ש. וע"ע בכה"ח (סי' רסג אות ט) שכתב שביום טוב יש נהגו להדליק חמש נרות כנגד ה' עולים לספר תורה, ע"ש].

מה. אין להקיז דם (ובזמנינו הוא לתרום דם) בכל ערב יום טוב (רמ"א סי' תסח סי'). והטעם בזה הוא דבערב שבועות יצא שד ושמו טבוח ואם לא היו

מקבלים ישראל את התורה היה טובח את בשרם ודמם דהיינו הורג אותם. ולכך כל ערב שבועות הוא זמן סכנה ואין להקיז דם שמא ימות (ב"מ) על ידי כך. וגזרו רבנן על כל ערב יום טוב משום ערב שבועות. וכן הוא הדין אם חל ליל פסח במוצ"ש אין להקיז בערב שבת, אם לא שהוא משום סכנה או ספק סכנה [מ"ב (שם ס"ק לח), כה"ח (שם ס"ק צח - ק)]. וע"ע בספר קיצור הלכות מועדים להגר"ש דבלצקי זצ"ל (שבועות, עמ' ד הע' יז). שעלה ונסתפק האם מותר בכל ערב יום טוב, וכן בערב שבועות, לעשות כל טיפול הכרוך בהוצאת דם, כגון עקירת שן וכדו'].

שבת הגדול

מו. כשחל ערב פסח בשבת, נהגו החכמים לדרוש בהלכות בשבת שקודם השבת של ערב פסח כדי שהציבור ידע מה עליו לעשות קודם הפסח (הגר"ח פלאגי' בספר מועד לכל חי סי' א אות י, מ"ב סי' תכט ס"ק א, חזו"ע פסח, עמ' לב).

אופן אכילת החמץ בשבת

מז. טוב ונכון לבשל את כל תבשילי השבת בכלים הכשרים לפסח (מ"ב סי' תמד ס"ק יד) וממוצרי מזון הכשרים לפסח. ויש להיזהר בעת שמעביר מהסיר לכלי כשר, לעשות כן בריחוק מהחמץ הנאכל בסעודה.

מח. בעת ההגשה, יש להביא את התבשילין לשלחן בכלים חד פעמיים ולאכול בכלים חד פעמיים כדי למנוע ערבוב כלי חמץ בכלי הפסח. וכן רצוי להשתמש במפות חד פעמיות (ולחותכם בערב שבת).

מט. יש להשאיר לחם מצומצם לסעודת ליל שבת ויום שבת בבוקר (שכל אחד יאכל לאכול שיעור כביצה לפחות). ורצוי לקנות פיתות אשר אינם משאירות פירורים, וגם כדי שיאכל מהם לחם משנה. אם לא קנו פיתות, בגמר האכילה טוב לטאטא את המקום מכל פירורי חמץ [עי' מ"ב (סי' תמד ס"ק טו) שכתב דאותן פירוין דקין אין צריך להוציאן מרשותו דנדרסים ברגליים ונבערים מאליהם, ע"ש שכתב שטוב שיכבד ע"י עכו"ם. אולם בזמנינו שרוב הבתים מרוצפים, מותר לטאטא כמבואר בביאור הלכה (סי' שלז ס"ב ד"ה ויש), שאין להחמיר בדבר ומותר לישראל לכבד הבית בעצמו, ע"ש. ועיי' לקמן].

נ. ישנה עוד עצה טובה לכל מי שירצה בכך, כדי שלא יצטרך להשאיר חמץ בביתו בשבת, ויבוא לידי חשש מכשול ותקלה מפירורי חמץ הנשארים

מהסעודה. ובפרט כשנמצאים ילדים קטנים בבית וקיים חשש שיפזרו את החמץ אנה ואנה, וכן שלא יצטרך להניח את כלי החמץ שנשארו מסעודות השבת, שאין אפשרות לנקותם בשבת ולהדיחם כראוי שאין שבת מכין לחול, וישארו בבית כאבן שאין לה הופכים, עד מוצאי יו"ט של פסח. לפיכך טוב ונכון לנהוג לבער החמץ מכל וכל בערב שבת, לבלתי השאיר לו שריד כלל ועיקר, להצניע במקום מיוחד כל כלי החמץ לאחר הדחתם ושטיפתם בערב שבת כראוי, ולהשתמש בשבת אך ורק בכלים הכשרים והמיוחדים לפסח, ובתבשילין ומאכלים הכשרים לפסח, ויקיים מצות סעודות שבת, במצה מבושלת בתוך מרק של בשר או של עוף, באופן שכזה שלאחר שנתבשל התבשיל יורידנו מעל האש, ובעוד התבשיל שבסיר חם בחום שהיד סולדת בו, יתן בזה אחר זה בתוך התבשיל כמה מצות כדי צרכו בשיעור כזית ומעלה, באופן שהמצה ספגה היטב טעם התבשיל, ואז יוכל לקיים בה מצוות שלוש סעודות.

וטוב שלא יוציא את ריקי המצות מתוך הסיר אלא עד שיצטנן התבשיל, ויוכל להוציא המצה בשלמותה, שלא תתפורר בתוך המרק, שיהיה אפשר לבצוע אותה בשבת ולברך עליה 'המוציא' וברכת המזון, כיון שנשאר עליה צורת פת (כאשר מטגן שיעור כזית והלאה. עי' באור הלכה סי' קסח ס"י ד"ה אם יש ובכה"ח שם ס"ק עח. וכ"פ בחזו"ע ברכות, עמ' סה).

וכן הוא הדין שיוכל לטגנה בשמן (בשיעור כזית והלאה וכנ"ל) ויהיה אפשר לקיים בה סעודות שבת. ואם ירצה יוכל לבלי שבת לסעוד אף על מצה רגילה, הואיל ובליל י"ד אין איסור כלל באכילת מצה, וכאמור לעיל, וביום שבת יקיים סעודת שחרית וכן סעודה שלישית במצה מבושלת או מטוגנת (וכאמור לעיל כשעושה כן, יש לו לבטל החמץ בשעת ביעורו בערב שבת) [שו"ת יחו"ד (סי' צא אות יא), מ"ב (סי' תעא ס"ק יב), ודלא כהבא"ח (ש"ר פ' צו אות כו) שכתב לאסור לאכול מצה אף בלילה, ע"ש. מי ששכח לבשל את המצות במרק מערב שבת, מעיקר הדין היה מותר לו ליתן את המצות לתוך מרק רותח בעצם יום השבת, דאין בישול אחר אפיה, והוא שהקדרה לא תהיה על הגז דאז יש לחוש למיחזי כמבשל. ילקו"י (דיני ערב פסח שחל בשבת, עמ' קמד)].

נא. תפילת מנחה וקבלת שבת נאמרים כרגיל כבכל ערב שבת.

יום שבת

נב. ביום שבת ישכימו קום להתפלל שחרית עם הנץ החמה [או מעט יותר מאוחר סמוך לנץ דלשון המ"ב (סי' תמד ס"ק ז). דבשבת זו משכימין להתפלל. והעיקר הוא לגמור סעודתו קודם ארבע שעות שהוא בשעה 10:14 (ע"פ לוח אור החיים)]. ואף בכל ערב פסח הדין כן כמו שכתב המ"ב (סי' תכט ס"ק יג) כדי שיגמור סעודתו קודם ד' שעות. והגרי"ח זוננפלד (ה"ד בספר סדר ערב פסח שחל בשבת, אות ה) כתב שבשבת זו בכל בתי הכנסיות משכימים להתפלל כשיאיר היום]. ולא יאריכו הרבה בתפילה בניגונים ובפיוטים. וכן ישתדלו לא להעלות עולים נוספים לספר תורה, אלא שבעה עולים לחובת היום בלבד, כדי להספיק לסיים סעודת שחרית לפני זמן איסורו של החמץ ולא יבואו לידי מכשול.

נג. ההפטרה של שבת הגדול, ברוב הקהילות "וערבה לה' מנחת יהודה וירושלים", שמסיימת בפסוק "הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא לפני בוא יום ה' הגדול והנורא". והוא על פי מאמר חז"ל (ראש השנה יא.) 'בניסן נגאלו ובניסן עתידים להיגאל'. זולת במקום שהמנהג ברור להפטיר בהפטרת השבוע, שאז לא ישנו ממנהגם (חזו"ע פסח מהדו' תשס"ג, עמוד רנז).

נד. יזהר מאד בסעודתו, שלא יתפזרו פירורי הלחם לכל עבר (וכבר כתבנו שעדיף לעשות סעודת שבת עם פיתות שאינן מתפוררות). ויש ששמים מפת ניילון תחת השלחן וסביבותיו וינער המפה מפירורי החמץ שעליה אל תוך פח האשפה (עי' ש"ע סי' תמד ס"ד).

נה. אם נשארו פרוסות שלמות מהלחם, יפוררם עד שלא ישאר בכל אחת מהן אלא פחות מכזית (ואין בזה טוחן כמבואר ברמ"א סי' שכא סי"ב ובאחרונים שם). ואחר כך יזרקם לפח האשפה שברשות הרבים ולא בביתו [עי' בא"ח פ' צו ש"ר אות ג), שו"ת אול"צ (ח"ג פי"ד תשובה ב), שו"ת מנחת יצחק (ח"ד סי' נו), הליכות שלמה (פסח, פ"ח ס"ק כד) קובץ הליכות והנהגות להגרי"ש אלישיב, מבקשי תורה (ח"ו עמ' רל)]. או יתנהו במתנה לגוי (ש"ע סי' תמד ס"ד). מי שמחמיר שלא לטלטל ביום שבת או שבמקום אין עירוב יניחם באמבטיה ויזרים עליהם מים עד שיבלע כל חמץ (הגדת 'איש מצליח', עמ' נח ס"ט). או ישליכם לבית הכסא [פמ"ג (סי' תמד מש"ז ס"ק ו), מ"ב (שם ס"ק כא), כה"ח (ס"ק לד וס"ק מב), שו"ת אול"צ (ח"ג פ' יד אות ב)]. ואין לחוש בהשלכה לבית הכסא משום ביזוי אוכלין,

שהרי גם בשריפת לחם יש ביזוי אוכלין, אלא שבערב פסח שיש מצות ביעור, אין לחוש לזה. וה"ה כאן (אול"צ שם)].

נו. בשבת מותר לכבד את רצפת הבית במטאטא לנקותה שלא ישאר אפילו משהו של חמץ, לדידן הספרדים ההולכים בעקבות הוראות מרן השלחן ערוך. והיינו ברצפה שיש בה רצפות, ולא ברצפת עפר. ומותר לטאטא אפילו במטאטא העשוי מענפי עץ יבשים שאינם נכפפים, ובודאי נשבר מהם בעת שמטאטא. אבל בקרקע שאינה מרוצפת אין להקל אלא על ידי גוי. ולדעת הרמ"א יש להחמיר שלא לטאטא את הבית אפילו במרוצף. אבל על ידי גוי יש להקל בכל ענין, בין בבית מרוצף ובין בבית שאינו מרוצף. ויש אומרים שגם לאשכנזים יש להקל לטאטא את הבית במטאטא מברשת שאינו עשוי מקש, אף על ידי ישראל, ואין לחוש שמא יבואו לטאטא בית שאינו מרוצף ואז ישו גומות, דכיון שבזמן הזה כל הבתים שבעיר הם מרוצפים אין לגזור בית מרוצף אטו בית שאינו מרוצף. וכן עיקר (כן מבואר באחרונים. וכ"פ בחזו"ע שבת ח"ד עמ' מז) [ועי' במ"א (סי' תמד ס"ק ו), ובמ"ב שם (שם ס"ק טו) דכתבו דמעיקר הדין די שינער את המפה עם פירורי החמץ על הרצפה, והפירורים נדרסים ברגליים ומתבטלים, וכאמור].

נז. אסור לשטוף את רצפת הבית בשבת ויום טוב אף בבתים שהם מרוצפים שרק כיבוד הבית דהיינו לטאטא שיש בו צורך אבל שטיפת הבית שאין בה צורך כל כך אסרו וגזרו שמא יבוא לשטוף במקום שאינו מרוצף [ש"ע (סי' שלו ס"ג), מ"ב (שם ס"ק יז), חזו"ע (שבת ח"ד עמ' מט)]. אמנם מותר לשטוף במקום שמלוכלך נקודתית ע"י שפיכת מים ואפשר להוסיף קצת חומרי ניקוי במקום הלכלוך. והטעם לכך הוא משום שכיש צורך בדבר, התיירו כמו שהתירו לכבד את הבית [שש"כ (פכ"ג ס"ו), חזו"ע (שם), שו"ת אול"צ (ח"ב פמ"ג ס"ח)]. ואף שגורף לחוץ או לניקוז גם מקום שאין בו לכלוך, לית לן בה, כיון שאין כוונתו לשטוף המקום ההוא. ויש לקחת למקום הקרוב ולא לקחת למקום הרחוק.

נח. יש להשתמש במגב פלסטיק או גומי ולא ספוגי [עי' היטב חזו"ע (שבת ח"ד עמ' נ). ואין להקל לשים עליו סחבה ולהחשיב הדבר כספוג עם בית אחיזה, אלא ינקה במגב בלבד, ע' בספר ילקוט יוסף שבת (כרך ב' עמ' פח), ושבת (כרך ה' עמ' סה), וע"ע בחזו"ע (שבת

אשרי הלכות ערב פסח שחל בשבת האיש לג

ח"ד עמ' מוט), ושם (אות ו) סיים, ומש"כ במנוח"א ח"ב (עמ' עו) שהואיל ובזמנינו מדיחים הרצפה במטלית מיוחדת, ובקל יוכלו להיכשל באיסור סחיטה, יש להחמיר, ליתא, שאין לגזור גזירות מדעתנו, וכן העלה בשו"ת נחלת לוי ח"ב (סי' מ"ג) שמוותר לשטוף את הרצפה בזמנינו במגב גומי. ע"ש, הרי שלא התיר אלא במקל גומי בלבד ללא סחבה. ומ"מ אם לאחר שניגב במגב גומי ונשאר מעט מים שאין חשש לסחיטה, המיקל להעביר סמרטוט לייבש יש לו על מה לסמוך (כן השיב מרן הראשון לציון הגר"י יוסף שליט"א במכתב מיום י"א חשוון תשפ"א).

נט. לגבי בור הניקוז, מותר לפותחו אם יש לו בית אחיזה (ש"ע סי' שח ס"י. ואם יש לכיסוי שפתיים בולטות מעט כמצוי בבתים היום, נידון כבית אחיזה וכמו שכתב בשש"כ פכ"ג הע' קמו. ויש אומרים שאם עשוי לפתוח ולסגור תמיד, שרי. ע"י בספר בנין שבת עמ' כה ויש לדון בסברא זו, ואכמ"ל).

ס. לאחר שגרף את המים מהמקום, מותר להניח מגבת גדולה או סמרטוט יבש על המגב ולעבור על המקומות בעדינות שמכיון שהם מים מועטים, אין חשש לסחיטה (רמ"א סי' שב ס"ט, סי' שיט סט"ז, ועוד). ואין לחוש לאיסור כיבוס ושרייתו זו היא כיבוסו כיון דהוי דרך לכלוך ולא דרך ניקיון ומותר (ש"ע סי' שב ס"י).

סא. מותר לנער את המפה במרפסת, או בחצר הבית (במקום שיש עירוב) אף שהציפורים יבואו אחר כך ויאכלו מהפירורים. ואפילו אם בדרך כלל הוא מנער את המפה במקום אחר, דסוף סוף אינו טורח אלא לצורך עצמו לנקות המפה (קובץ ילקו"י הלכות ערב פסח שחל בשבת, עמ' לא).

סב. יש הנמנעים מלהשתמש במטאטא מפני שקשה אח"כ לנקות את פירורי החמץ הנדבקים בין שערותיו ולכן טוב לנקות במקל גומי בלי מים (שו"ת תשובות והנהגות ח"ב סי' ריא אות יז). ויש שכתבו לעטוף את המטאטא במטלית (ספר ערב פסח שחל בשבת, סעי' ט). ויש שיעצו להשליך את המטאטא עם שאר החמץ. וכבר כתבנו לעיל שיש שהמליצו לפרוס מפה חד פעמים אף על הרצפה ולאחר הסעודה לקפלה ולהשליכה ביחד עם שאר החמץ וכך אינו צריך לבוא לידי כך שיצטרכו לטאטא את הבית.

סג. לאחר הסעודה ירחץ ידיו היטב, וכן ישטוף פיו במים היטב שלא ישאר בפיו פירורי חמץ ואפילו משהו. וטוב לנקות החמץ שבין שיניו בקיסם או בסיכה ובזהירות כדי שלא יחבל ויוציא דם. וביחוד יש להיזהר במי שיש לו

נקבים בשיניו והניח לו הרופא סתימה זמנית, ולפעמים נכנס בה שיירי מאכל. ובאופן שאפשר, ראוי להסיר את הסתימה הזמנית בערב פסח [חזו"ע (פסח, עמ' סג), וע"ע בבא"ח (ש"ר פ' צו ס"ח) מזה שהביא מעשה שם, ומה שכתב ע"ד בהליכות עולם ח"א עמ' רעט ס"ה].

סד. אם מצחצח שיניים במברשת שיניים [עני' שו"ת יביע אומר ח"ד סי' כז - ל ובמילואים שבסוף הספר שם. וכן בהליכות עולם ח"ד עמ' ר סל"ג שמוותר להשתמש במשחת שיניים ואין בזה חשש איסור. וכן מותר להשתמש במברשת שיניים. וטוב לייחד מברשת שיניים מיוחדת לשבת, שלא יראה כעובדין דחול. אך יש להזהר שלא לרחוץ המברשת אחר השימוש בה, אלא א"כ יש בדעתו להשתמש בה עוד באותה שבת (ועי' לקמן מש"כ בזה בשם מרן הראשון לציון שליט"א). ומי שעלול להוציא דם כשמשפשף בשיניו על ידי המברשת, באופן דהוי פסיק רישיה, לא ישתמש במברשת שיניים בשבת. ומ"מ היכול להימנע לגמרי משימוש במשחת שיניים בשבת, ולא יגרם לו מכך צער, טוב לו שיחמיר, וישאר בשב ואל תעשה] ומצא עליה פירורי חמץ, מותר לשוטפה אם אי אפשר להסירם בדרך אחרת כגון ע"י ניעורה (ספר ערב פסח שחל בשבת פי"ח סכ"א). ויש שכתבו שעדיף שיתכוין להשתמש בה במשך היום. שוב הראני מרן הראש"ל הגר"י יוסף שליט"א מש"כ בזה מכתב מיום י"א בחשוון תשפ"א ז"ל, ומה ששאל אודות מברשת שיניים בשבת, האם מותר לנקות את המברשת במים בגמור השימוש, הנה בספר חזו"ע (שבת ח"ו עמ' צד) הביא להקת פוסקים להתיר ניקוי בגד העשוי מניילון או פלסטיק מאחר ואינו בולע, וגם ליכא איסור סוחט ומלבן, וא"כ ה"ה בנידון דידן, והמקור להלכה שכתבנו הוא משו"ת יביע אומר וכמובא בהערה שם, אך כל זה זהירות לכתחילה היכא דאפשר ואינו מעיקר הדין, וגם שלא יראה כמכין המברשת לימי החול, לחסוך זמן בימי החול לצחצוח שיניים. ואמנם אין הכי נמי מעיקר הדין העיקר כמו שנתבאר בספר חזו"ע שמוותר לשטוף המברשת אם עשויה מפלסטיק או גומי, ובפרט אם מצטער ונגעל כשרואה מברשת מלוכלכת כל השבת).

סה. טוב שיזרוק את המברשת שהשתמש בה עם שאר החמץ. ובפסח ישתמש במברשת שיניים חדשה, וכך ינצל מחשש איסור מכין משבת ליו"ט. ורשאי להכין מברשת ישנה של ימי החול (חמץ) ולצחצח השיניים ולאחר מכן ישליכו את המברשת לאשפה (ויש שכתבו דאף מי שנהג בכל שבתות השנה שלא להשתמש במברשת שיניים כלל, בשבת זו מותר לצחצח ואין צריך התרת נדרים למרות שלא אמר שעושה כן בלי נדר, כיון שאין כוונתו לבטל מנהגו שלא לצחצח במברשת אלא נוהג כהמתירים על מנת להינצל מאיסור חמץ. ועוד סיבה שאין לחשוש למנהגו כיון שקיבל את המנהג עליו, אנו עדים בו שלא התכוין לקבל מנהג זה גם לערב פסח שחל בשבת).

אשרי הלכות ערב פסח שחל בשבת האיש לה

סו. שיניים תותבות יש לנקותם היטב ולשוטפת ולהדיחם במים חמים של כלי שני, ודיו, ואינם צריכים הגעלה כלל [היות שהשיניים שבפיו של האדם, לא משתמשים בהם אלא בחום של כלי שני שאין היד סולדת בו, ואם כן אין לחוש בו לבליעה כלל, ומכל שכן שדרך האכילה ע"י כף וכדו', דחשיבי כלי שלישי, ובכלי שלישי יש להקל אף בפסח כמו שכתב המ"ב בשער הציון (סי' תנא ס"ק י'). ועוד שהם עשויים מחומר קשה ושיעי ולא בלעי. שו"ת יביע אומר (ח"ג האו"ח סי' כד וח"ד האו"ח סוס"י לא) ובשו"ת יחו"ד (ח"א סי' ח וסי' צא אות ח), ובספרו חזו"ע (פסח, עמ' סג ועמ' קמה ועמ' רנח). וכן כתב בשו"ת אול"צ (ח"ג פ"י אות טו). ועוד שהניסיון מוכיח שביציקת מים רותחים ממש, השיניים התותבות ניזוקים. וגם אם אין הדבר ניכר מיד, הציפוי נפגע ואחר כך מתקלקל, ולכן רק ידיחם במים חמים, ואין צריך יותר מזה, כי הכי קי"ל, כבולעו כן פולטו, וכיון שאי אפשר לשתות או לאכול דבר חם מאוד וכל שכן רותח, לכן די שישפוך עליהם מים חמים וכאמור].

סז. הוא הדין מי שיש בפיו שיניים של כסף או זהב שמספיק לנקותם ולשפשפם היטב ותו לא מידי (חזו"ע פסח, עמ' סד סעיף מח בבאו').

סח. הכשר המתקן ליישור שיניו העשוי מברזל הוא ע"י הגעלה אחר שינקה טוב את הברזל. ובדיעבד סגי בהגעלה בכלי שני כיון דרוב תשמישו ע"י כלי שני. והגומי שמהדקים בו, עדיף שיקח גומי חדש לפסח (עי' בשו"ת משנה הלכות ח"א סי' שנו).

סט. יש להיזהר שלא יכנסו פירורי חמץ בתוך הבגדים (לנוהגים לאכול חמץ בשבת, כאמור). ובפרט אלו הלובשים סריגים, וכן בכיסי הבגדים ובמנג'ט של המכנסיים וכדו' (וכבר כתבנו לעיל שעדיף להשתמש בפיתות כדי שלא יתפזרו פירורים). ויזהיר גם את בני ביתו על כך (ספר ערב פסח שחל בשבת, מהדורת תשס"א פ' יח ס"ב).

סט. לאחר הסעודה יבטל החמץ, ויאמר 'כל חמירא דאיכא ברשותי, דחזיתיה ודלא חזיתיה, דביערתיה ודלא ביערתיה, ליבטיל ולהוי כעפרא דארעא' (פירוש בלשון הקודש - כל חמץ ושאר שיש ברשותי בין שראיתו בין שלא ראיתו, בין שביערתו בין שלא ביערתו, יבטל ויהיה כעפר הארץ). [חזו"ע (פסח, עמ' רנח). והטעם דלא סגי בביטול בלילה לפי שחוזר וזוכה בפת ששייר למאכלו, א"כ יש לחוש שמא ישאר ממנו בבית ויעבור עליו (ב"י סי' תמד ס"ו)]. ועי' בשו"ת אול"צ (ח"ג פ"ז תשובה טז ד"ה והנה) שכתב שאף שבחול נכון לומר 'ולהוי הפקר' (וכן הוא במ"ב סי' תלד

ס"ק ה, חזו"ע פסח עמ' נד ועוד), בשבת לא יזכיר לשון הפקר אלא יכוין בכך בליבו, לחוש לדעת הראשונים שאסור להפקיר בשבת, ע"ש. ואמנם בילקו"י (דיני ערב פסח שחל בשבת, עמ' קנט) כתב שיכול גם בשבת לומר בפעם השלישית 'ולהוי הפקר', ע"ש].

ע. ערב פסח שחל בשבת, מקדימין את דרשת שבת הגדול ליום שבת, ז' ניסן, כדי להורות לעם את הדרך ילכו בה ואת המעשה אשר יעשון בהלכות הפסח, כהגעלת כלים והכשרם, בדיקת החמץ וביעורו, אפיית המצות, בדיקת המרור מהתולעים לצורך הסדר של ליל פסח. ומכל מקום גם בשבת ערב פסח שהוא שבת הגדול, סמוך לעת ערב, יש לדרוש בדברי אגדה, בסיפור יציאת מצרים, ובחיזוק האמונה. ויש להרחיב הדיבור בתוכחות מוסר להוכיח את העם ולהזהירם גם על ביעור השאור שבעיסה במעשים הרעים, ומחמצת הדעות המשובשות, ונפיחת המידות המקולקלות ולהחזירם למוטב. וגם ביום טוב של פסח על הרבנים בכל אתר ואתר לדרוש בענייניו של יום, כתקנת משה רבינו (מגילה לב). ולחזק את ליבם באמונה של ביאת המשיח ולגאולת עם ישראל (חזו"ע פסח, עמ' לב ועמ' רנג).

עא. צריך כל אדם לישן ביום השבת, כדי שיוכל להיות עירני בלילה, לערוך את הסדר בשמחה ובטוב לבב. ובפרט הנשים והילדים יקפידו בזה [עי' בפסחים (קט). ובבא"ח (ש"ר פ' צו דיני ערב פסח שחל בשבת ס"ב)]. ביום שבת לא יאמר 'אלך לישון שיהיה לי כח להיות נעור בלילה' ואף אם מטרת כוונתו להיות נעור בשביל מצוה, כגון אמירת ההגדה בליל הסדר וקיום המצוות הנלוות או להיות ניעור בליל שבועות משום שיש בזה זלזול בכבוד השבת שאומר שהולך לישון לצורך יום המחרת אף שהוא יום טוב. אלא יאמר 'ננוח כי שבת היום' או ישן מבלי לומר כלום, ואף שחושב במחשבתו שהוא כדי להיות נעור בלילה, אין בזה כלום כל עוד שלא אומר כן בפיו [עי' ספר הסידים (סי' רסו), מ"א (סי' שז ס"ק א), א"ר (שם ס"ק א), פמ"ג (סי' רצ ס"ק א), ערוך השלחן (סי' רצ ס"ק ב), מ"ב (סי' רצ ס"ק ד), תורת שבת (סי' רצ ס"ק א), ילקו"י (שבת א', עמ' שצו)]. וע"ע בשו"ת אז נדברו (ח"ד סי' מו אות ב) ובשו"ת אול"צ (ח"ג עמ' קצה). וע"ע בספר גם אני אודך (על הלכות שבת) מש"כ בזה].

עב. מותר מעיקר הדין להתקלח במים צוננים בשבת, ובפרט בימים החמים, אף אם כוונתו להתקלח לכבוד יום טוב ואין בזה איסור הכנה, כיון שנהנה

אשרי הלכות ערב פסח שחל בשבת האיש לז

בעצם יום השבת וכמו שכתבו הפוסקים בנדון זה ובכיוצא בזה. אבל להתקלח במים חמים כל גופו, אסור, גם לא באמבטיה בבית וגם במים שהוחמו בדוד שמש אסור, משום גזירת הבלנים שחיממו מים בשבת ואמרו שהוחמו בערב שבת (ש"ע סי' שכו ס"א). וגם במים פושרים אין להתקלח (לויית חן ס"ק עט, הליכות עולם ח"ד עמ' רי, חזו"ע שבת ח"ו עמ' עו ועוד. ושיעור החום של מים פושרים הוא כשלושים ושבע מעלות, כחום הגוף. ולכן עד שלושים ושבע מעלות אין המים נחשבים פושרים. שו"ת אול"צ ח"ב עמ' רנא, שו"ת מנחת יצחק ח"ד סי' מד אות כו). וכן צריך להיזהר שלא לסחוט המגבת והשערות וכן שלא להסתרק במסרק בשבת, וטוב שיתקלח עם סבון נוזלי ויזהר שלא יחפוץ ויסחוט שערות ראשו וגופו. ובמוצ"ש ליל יום טוב מותר להתקלח אף במים חמים שהוחמו בדוד שמש וכמו שכתב מרן רבינו עובדיה יוסף זצוק"ל בספרו חזו"ע (יום טוב, עמ' מא), ובלבד שיזהר בכל הדברים האמורים לעיל.

עג. בשבת מתפללים מנחה גדולה ויש להקדימה מיד בתחילת זמנה כדי שישפיקו לאכול סעודה שלישית לפני סוף זמן שעה תשיעית מהיום (והוא לערך שעה 3:50) כדי שיוכלו לאכול את המצות בלילה לתיאבון (ש"ע סי' תעא ס"א). ואין אומרים 'צדקתך צדק' וגו', אחר חזרת הש"ץ (ש"ע סי' תכט ס"ב וסי' רצב ס"ב).

עד. יש נוהגים אחר תפילת מנחה לומר 'סדר הקרבת קרבן פסח' לקיים מה שנאמר (הושע יג, ג) "ונשלמה פרים שפתינו" (של"ה מסכת פסחים, פ' נר מצוה, אות כז, מ"ב סי' תעא ס"ק כב). וטעם הדבר לאומרה אחר מנחה, כי תפילת מנחה היא כנגד קרבן התמיד של בין הערביים וקרבן פסח היה נקרב אחר התמיד של בין הערביים. ואם לא ישאר זמן לגמור סדר קרבן פסח וסעודה שלישית קודם שעה תשיעית, יאמר את 'סדר קרבן פסח' אחר סעודה שלישית.

עה. סעודה שלישית שזמנה אחר המנחה אי אפשר לעשותה בחמץ, מפני שכבר הגיע זמן איסורו, ואי אפשר לעשותה במצה רגילה מפני שאסור לאכול מצה בערב פסח, לפיכך יש לעשות סעודה שלישית במצה עשירה (היינו שנילושה במי פירות. ש"ע סי' תמד ס"א) ויסעוד סעודה שלישית כאמור

לח אשרי הלכות ערב פסח שחל בשבת האיש

קודם שעה עשירית שמשם ואילך אפילו מצה עשירה אסור לאכול (שם).
דהיינו שלוש שעות קודם צאת הכוכבים בשעות זמניות והוא השעה הנ"ל) כדי שיוכל
לאכול בלילה את המצה לתיאבון (ש"ע סי' תעא ס"ב) [לענין לחם משנה הורה
החזו"א לבני ביתו (הו"ד באגרות החזו"א ח"א סי' קפח) שלא ישאירו לשם כך חמץ, אלא
יצרפו מצה כלחם משנה (ושם מיירי שמחלק סעודת שחרית לשניים. ועי' בחוט שני
שבת ח"ד קובץ עניינים, עמ' שסט). והוסיף הגר"י קניבסקי (ארחות רבינו פסח, עמ' יא)
שיעטוף אותה בשקית ניילון כדי שלא תיגע בחלה שגם באופן זה יוצא ידי חובת לחם
משנה (וע"ע בשש"כ ח"ב עמ' קצו, ודו"ק)].

עו. לכתחילה יאכל יותר מכביצה ממצה עשירה ויברך עליה 'בורא מיני
מזונות' ולבסוף ברכה אחת 'מעין שלוש'. ולא יברך עליה ברכת המזון,
שספק ברכות להקל (חזו"ע פסח, עמ' רסד). ויותר טוב לעשותה במצה
מבושלת או מטוגנת, שהרי אין יוצאים בה ידי חובת מצה בלילה, ומכיון
שיש עליה צורת פת יברך עליה בתחילה 'המוציא לחם מן הארץ' כשיש בה
כזית (עי' סי' קסח ס"י, ובאחרונים שם). ולבסוף יברך ברכת המזון.

עז. מי שאין לו מצה מבושלת או מצה עשירה, יקיים סעודה שלישית בבשר
או דגים, ואם גם זה אינו יכול, יעשה לכל הפחות בפירות (ועדיף פירות
משבעת המינים כדעה שהובאה בשיבולי הלקט הו"ד בב"י סי' רצא. ועי' בכה"ח סי' תמד
ס"ק טז). [מהר"י יוזפא בספר יוסף אומץ (סי' תשלא). וכן הוא בארחות חיים (הלכות
חמץ ומצה, אות עט) ובכל בו (סי' מח) ועוד. רמ"א סי' תמד (ס"א). וכ"פ חזו"ע (פסח,
מהדו' תשס"ג, עמ' רסד)]. ומותר לאכול פירות וירקות, וכן תבשיל ואורז, גם
לאחר שעה עשירית, ובלבד שלא ימלא כרסו מהם לאכול ולשבוע (ש"ע סי'
תעא ס"ב, מ"ב שם ס"ק ג ובסי' תמד ס"ק ה, כה"ח סי' תעא ס"ק ח, חזו"ע פסח, עמ'
קצט. מצוה להכין תבשיל חם לכבוד סעודות שבת, כמו בשאר שבתות השנה ולא
להסתפק במאכלים קרים בלבד. ילקו"י דיני ערב פסח שחל בשבת, עמ' קסז).

עת. אסור (בין לגברים בין לנשים) לאכול ולשתות עד אחר שיקדשו ויבדילו,
ואף מי שהוא באמצע סעודה שלישית אינו יכול להמשיך. ואף מי שכבר
הבדיל בתפילה באמירת 'ותודיענו', אסור לו לאכול ולשתות עד קידוש
והבדלה (מ"ב סי' רצט ס"ק לו, ועוד). [אם לא אמר בתפילה 'ותודיענו' וטעם משהו
קודם הקידוש וההבדלה (יקנה"ז) דעת הפרי מגדים (סי' רצד, א"א ס"ק ג, הו"ד בבאו"ה
סי' רצד ס"א ד"ה ואם) שצריך לחזור לראש התפילה כמו במוצ"ש. וכ"פ בכה"ח (סי' רצו

ס"ק מד). וכ"פ בשש"כ (פס"ב סי"ט). וכ"מ בהליכות עולם (ח"א עמ' שי). ובחזו"ע (שבת ח"ב, עמ' שטעט) כתב שיש לחזור רק בתנאי של נדבה. ובי"ט אין תנאי של נדבה. וצ"ל שהוא לרווחא דמילתא. ואמנם בשו"ת אול"צ (ח"ג פי"ח אות ה) סובר שלא חוזר ומתפלל משום דלא דמי למה שכתב מרן בשלחן ערוך (סי' רצד ס"א) לגבי 'אתה חוננתנו' ששם הוא מתקנת הכנסת הגדולה והיא מעיקר התפילה משא"כ 'ותודיענו' שנתקנה על ידי רב ושמואל כדאיתא בברכות (לג:). ועל כן ששכח, הדר דינא כמו קודם תקנתם שאין חיוב לאומרה, ע"ש. והגאון רבי יעקב יוסף זצ"ל (הו"ד בירחון יתד המאיר, סיון תשע"ו) ס"ל שיאמר לש"ץ בשחרית שיוציאו בתשלומין, אם הוא חייב. ואם כבר עבר או שכח והבדיל על הכוס אחר שטעם דעת הפרי מגדים (שם מש"ז ס"ק ב הו"ד בבאו"ה שם ד"ה צריך) דשוב אין צריך לחזור ולהבדיל בתפילה, כיון שמכל מקום כבר יצא ידי מצות הבדלה. ואמנם הביא שם שדעת הרב דרך החיים (דיני סמיכת גאולה לתפילה, סמ"ח) שאין חילוק בזה ואף שהבדיל אחר שטעם, צריך לחזור ולהתפלל תפילת יום טוב עם 'ותודיענו', ע"ש. ועי' בכה"ח (שם אות יא) שהביא רק דעת הרב פמ"ג ומשמע דס"ל כוותיה. ונראה דאמרינן סב"ל ולא יחזור. ונחלקו הפוסקים מהו שיעור הטעימה שצריך לחזור ולהתפלל. בש"ע הרב (סי' רצד ס"ג) כתב שאף אם טעם מאומה קונסים אותו שיחזור ויתפלל, ע"ש. ומאידך בשו"ת אול"צ (ח"ב פכ"ב תשובה י) כתב להסתפק מהו שיעור האכילה והשתיה שיצטרך לחזור ולהתפלל. וכתב דלמעשה אינו חוזר ומתפלל אא"כ טעם כזית מאכל או רביעית משקה. וכתב דמי שטעה ושכח 'אתה חוננתנו' בתפילה וברוך על מאכל קודם ההבדלה, שלא יטעמנו, כי אז יצטרך לחזור ולהתפלל, אלא יאמר 'ברוך, שם כבוד מלכותו, לעולם ועד', ע"ש. ולכאורה לפי שיטתו מדוע לא יטעם משהו שלא יהיה ברכתו לבטלה שהרי עד כזית ורביעית אינו צריך לחזור ולהתפלל, וי"ל, ואכמ"ל].

עט. אף שבכל מוצאי שבת מותר מן הדין לשתות מים לפני הבדלה וכמו שכתב בש"ע. כאן שיש עליו חובת קידוש משום יום טוב, אין לשתות אף מים (ראה חזו"ע יום טוב, עמ' צב. ובחזו"ע שבת ח"ב עמ' קנו).

פ. קטן שאינו מבין בסיפור יציאת מצרים שמספרים בהגדה בליל פסח מותר להאכילו מצה רגילה בערב פסח, אבל קטן שמבין בסיפור יציאת מצרים אין להאכילו מצה בערב פסח, שנאמר "והגדת לבנך בעבור זה" עשה ה' לי", לא אמרתי אלא בשעה שמצה ומרור מונחים לפניך, ואם ימלא כרסו מן המצה בערב פסח, היאך שייך לומר לו "בעבור זה", כיון שאין המצה חידוש לו [חזו"ע פסח, עמ' ד. וגיל הקטן שנחשב שאינו מבין בסיפור

יציאת מצרים ומותר להאכילו בערב פסח מצה הוא עד גיל חמש (הגרי"ש אלישיב, דינים והנהגות לפסח עמ' 18). וה"ה בכל זה לקטנה].

פא. מצוה להכין תבשיל חם לכבוד סעודות שבת, כמו בשאר שבתות השנה, ולא להסתפק במאכלים קרים בלבד (קובץ ילקוי, הלכות ערב פסח שחל בשבת, עמ' כו).

פב. אסור להכין משבת ליום טוב (ש"ע סי' תקג ס"א, רמ"א סי' תרסז). ולכן אסור בשבת לסדר השלחנות בבית לסעודת יום טוב, כולל צלחות, כוסות, סכו"ם, חלות וכו', לשטוף כלים ואף לצורך יום טוב (ואם הכלים הנ"ל עומדים בבית ומעלים צחנה וריחות רעים, או שצריך אורח לבוא ויבקר את המטבח והוא בוש מהכלים המלוכלכים, הדבר נחשב לצורך יום טוב ומותר לשוטפם אף אם לאחר מכן ישתמש בהם בלילה. עי' בשלחן שלמה סי' שכג ס"ק ג, שו"ת באר משה ח"ו סי' פב ועוד). אבל לשטוף כוסות מותר כל היום שהרי כל היום ראוי לשתייה (ש"ע סי' שכג ס"ו).

פג. מרן בש"ע (סי' תקכט ס"א) כתב שבגדי יום טוב יהיו יותר טובים מבגדי שבת (אם ידו משגת. מ"ב שם ס"ק יב). ודנו הפוסקים האם אפשר להחליף ביום שבת לבגדי יום טוב (וכיוצ"ב דנו הפוסקים כשחל פורים במוצ"ש האם מותר להתחפש ביום שבת). בשו"ת ציץ אליעזר (חלק יד סי' לז) כתב בשם ספר חק ישראל להגר"י וועליץ (ח"ב סעיף יא) שדעתו, וכן דעת הגרי"צ וייס ז"ל, שיש לאסור להחליף וללבוש בגדים נאים בשבת שחל בערב יום טוב לכבוד יום טוב גם מטעם איסור הכנה משבת ליו"ט, ע"ש. וע"ע במ"א (סי' תצד ס"ק ה) ובמ"ב (שם ס"ק ט). ובספר כה"ח (סי' תקכט ס"ק כג) כתב שלא ילבשם סמוך לחשיכה, כיון שנראה כמכין משבת ליום טוב, אלא ילבשם מבעוד יום ויכוין בלבישתם גם לכבוד שבת, או ילבשם במוצ"ש, ע"ש. ואמנם יש שכתבו שאין בזה איסור הכנה אחר שנהנה בעצם יום השבת מהבגדים ודומה למכין קריאה בתורה בשבת לימות החול שאין בזה איסור, אחר שסוף סוף נהנה מלימודו בשבת [עי' חוות יאיר (סי' תקג). וכ"כ בזה כמה פוסקים. וכן דעת מרן הגר"ע יוסף זצוק"ל כמובא בספרו הליכות עולם (ח"ב עמ' קמז), וכ"כ בשש"כ (פכ"ח ספ"ט) ובשלחן שלמה (סי' תקכט). וכ"כ בארחות שבת (פכ"ב הל' קפב). וע"ע בשו"ת אגרות משה (ח"ד סי' קה אות ג) שכתב דאין להלביש את הילדים בבגדי שינה מבעוד יום. אולם

אשרי הלכות ערב פסח שחל בשבת האיש מא

הם התלכלכו, מותר לקלחם ולהחליף להם בגדים כיון שהתועלת היא בשבת עצמה, ע"ש. ועי' להגר"ח קניבסקי שליט"א (קובץ מבקשי תורה יום טוב, עמ' ריב) שהורה בשם אביו שיש ללבוש את בגדי היום טוב מערב שבת, שכן אם ילבשם רק ביום טוב יש בכך זלזול לכבוד השבת, ע"ש. וצריך לי עיון בסברא זו. ובספר קיצור הלכות המועדים להגר"ש דבלצקי זצ"ל (שבועות, עמ' ה) כתב שילבש את בגדי היום טוב כבר מערב שבת כדי להימלט מכל חשש. וע"ע בש"ע (סי' תקיד ס"ה), ודו"ק]. **ולהלכה, אין איסור להחליף בגדים בעצם יום השבת ליום טוב ובפרט אם עושה כן בעוד היום גדול, ומכוין ליהנות בהם גם ביום השבת.**

פד. מותר לטבול בשבת אחה"צ לכבוד יום טוב (בתנאים שמותר טבילה וכדלקמן) משום שבשבת עצמו ניתוסף בו קדושה על ידי הטבילה ואין בו הכנה (שלחן שלמה סי' רצ ס"ק א. ועי' ביצה יז).

פה. מותר לפנות מעל השלחן את מה שנשאר מסעודות קודמות כיון שיש בזה צורך ותועלת כעת שהבית יראה נקי ומסודר (מ"ב סי' רפט ס"ק א וסי' שב ס"ק יט ועוד אחרונים).

פו. אין להחליף פרוכת בשבת ליום טוב משום שהוא ניכר שהוא ליום טוב והוי מכין (מ"ב סי' תצד ס"ק ט). אלא יעשה הכל מערב שבת, או בצאת השבת לאחר אמירת 'ברוך המבדיל בין קודש לקודש' [ואין לאסור בדיעבד בהנאה ממה שהוכן ביום השבת לצורך חול וק"ו לצורך יום טוב, כ"כ כמה פוסקים].

פז. במקום צורך גדול שלא יספיקו להכין מצאת הכוכבים, מותר להכין את השלחן וכו', מבין השמשות של מוצ"ש שכל שהוא משום שבות, לא גזרו עליו בבין השמשות [עי' בחזו"ע (ארבע תעניות, עמ' שלג). ובחזו"ע (פסח, עמ' רסח) כתב, ואם יש צורך גדול להכין השלחן וכליו קודם צאת הכוכבים, כגון שהמקום רחב ידיים ובני הבית מרובים, יכולים להקל בבין השמשות של מוצ"ש. ע"ש. ולפי זה בודאי שאפשר להקל לעשות כל מיני הכנות שלוש עשרה וחצי דקות אחר השקיעה וכדעת מרן הש"ע, ואין צורך להחמיר ולהמתין בדיני הכנה עשרים דקות אחר השקיעה].

פח. להוציא אוכל מהמקפיא בשבת כדי שיפשיר עי' למרן הגר"ע יוסף זצוק"ל בספרו חזו"ע (שבת ח"ב, עמ' תמז) שהתיר לעשות כן. וחלק על הגרש"ז אוערבאך זצ"ל שאסר לעשות כן, ע"ש בטעמיו. וישנו פתרון

לכתחילה להימלט מהמחלוקת ע"י שישימו האוכל במקרר ולא במקפיא ולמחרת במוצ"ש בשעת צאת הכוכבים האישה תאמר 'ברוך המבדיל בין קודש לקודש' ותניח את האוכל על הפלטה או על האש, ועד שהבעל יבוא מבית הכנסת ויקדש וכו', האוכל יהיה חם. ובמקרה ולא עשו כן אלא האוכל היה במקפיא, מותר להוציאו ועדיף שיעשה כן בעוד היום גדול שלא יהיה ניכר שעושה כן למוצ"ש [ע"י מ"ב (סי' תרסז ס"ק ה), וע"י בקובץ ילקו"י (פסח, עמ' כב הל' לו), ודו"ק. ולגבי עוף או בשר קפואים שאינם מוכנים, ורוצה להוציאם לצורך הכנתם ללילה, אף שאין בהם דין מוקצה כמו שכתבו הפוסקים, יש שכתבו לאסור להוציאם מכיון שניכר שעושה כן לצורך הלילה. ומ"מ גם כאן מי שרוצה להימלט מהמחלוקת הן מדין הכנה והן מדין מוקצה, יניח העוף או הבשר במקרר בערב שבת. ולגבי דגים לא מבושלים, יש לחוש בהם למוקצה ואין להוציאם בשבת, ואכמ"ל]. [ולגבי האם מותר לחמם בפלטה חשמלית בשבת לחם קפוא או שאר אוכלים יבשים שאין בהם חשש בישול, כדי שיהיו מוכנים לו לאכול במוצ"ש, נראה שתלוי בטעמים שהביא מרן בחזו"ע שבת (שם) שאם מטעם החיי אדם (כלל קנ"ג ס"ו) דהוי לצורך מצוה, היא שרי גם הכא. ואם מטעם ד' שו"ת מהרש"ג (ח"א ס"י סא) שלא מקרי הכנה אלא במקום שכוונת העושה לחסוך לו זמן מהחול, מפני שבשבת הוא פנוי יותר, ובעשייתו דבר זה בשבת מרויח זמן, אבל במקום שאם לא יעשה הדבר בשבת, לא יכול לעשות הדבר ההוא במוצ"ש כלל, נמצא שאין כוונת העושה להחליף מעשה החול לשבת. אין הכי נמי אם לא יכול להפשירו בעוד היום גדול או ששכח להוציאו מהמקפיא בערב שבת וכו', היא שרי. ואם מטעם המחזה אליהו (סי' סד) שאין זה אלא כמטלטל הדבר ממקום למקום, הכא שאני שעושה מעשה הפשירה בידיים וחמיר טפי. ונראה שלפי זה אם יעשה כן ע"י שיפעיל שעון שבת לפלטה, הוי גרמא וקיל טפי ובפרט דהוי לצורך מצוה למרות שנראה שדי באחד מן הטעמים להקל בזה גם ללא גרמא, משום דהוי איסור דרבנן. ונראה שיש עוד להקל לאכול מהאוכל שמוציאים מעט ביום השבת ובכך ינצל מאיסור מכין, וכמו שמצינו לגבי הבאת סידור לבית הכנסת וכדלקמן, ובפרט אם עושה כן בעוד היום גדול. ויש שכתבו שאפשר לעשות הערמה והוא לטעום מהתבשילין לפני סעודת הצהריים שאז היא אינה הערמה הניכרת ומותר במילתא דרבנן. ואמנם כדי להימלט מהנ"ל ישנם עוד פתרון והוא להשאיר אש גלויה ולהשתמש ב'בלאך' והוא פח ברזל על גבי האש כיון שעל ידי כך מתחממים האוכלים יותר מהר. אולם יש לדעת שעל פי יצרני הגז השארת גז דלוק בסמוך לפלטה ברזל, יוצרת פחמן דו חמצני הגורם למוות רח"ל ולכן יש להיזהר להשאיר חלון פתוח].

פט. אסור להכניס בקבוקי שתיה למקרר לצורך מוצ"ש. אך אם לא תהיה אפשרות להכניס את השתיה באופן שהיא תספיק להתקרר, מותר להכניס

למקרר. וטוב שיהיה בעוד היום גדול, כיון שיש בזה עונג יום טוב וצורך מצוה וכנ"ל.

צ. אסור לגבאים לסדר המחזורים או קריאי מועד ביום השבת ללימוד ולתפילה בלילה, אלא: או שיכינו ביום שישי, או בצאת השבת. ואם מכינים המחזורים לפני תפילת ערבית יאמרו 'ברוך המבדיל בין קודש לקודש' ואז יהיה רשאים להכין הסידורים וכו'. כמו כן אסור לגלול הספר תורה ביום שבת לקריאה ביום ראשון שהוא יום טוב, אלא יעשו כן או ביום שישי או במוצ"ש שהוא ליל יום טוב (ומותר לגלול הס"ת במוצ"ש ליל יום טוב לצורך הקריאה למחר).

צא. אדם הבא מביתו ביום השבת עם מחזור לחג הפסח (במקומות שיש עירוב, כמובן) יעי' בו לפני כן בעוד היום גדול שלא יהיה מכין משבת ליום טוב (אחרונים). ואם יש חשש שלא ימצא סידור בבואו לבית הכנסת, מותר להוליך עימו דהוי מקום הפסד וליכא הכנה (כ"מ ממש"כ בש"ע סי' שח ס"ד ומסי' שמא ועוד). וכן הנותן בקבוק שתיה במקרר לצורך שבת, מותר לו לקחת מהארון בקבוק שתיה נוסף גם לצורך יום ראשון ולהניחם במקרר, כיון שעושה כן בטירחא אחת, אין כאן הכנה (ראה ש"ע סי' שלח ס"ד ומ"ב שם ס"ק לג. וכן הורה הגרי"ש אלישיב בשבות יצחק יום טוב, פ"ה ה"ג).

צב. אין להביא עימו את הטלית בעצם יום השבת לבית הכנסת לצורך לבישתה ביום טוב, משום איסור הכנה (ואם נצרך להביאה כי אין לו ברירה אחרת, נראה דיש להתיר על ידי שיתעטף בה בעצם יום השבת, ובפרט אם עושה כן בעוד היום גדול, ואכמ"ל).

צג. אסור להאריך את הזיזים של שעון השבת כדי להאריך את מצב הפלטה בשבת כי יש בזה הכנה ואסור להכין משבת ליום טוב. והוא הדין לגבי גבאי בית הכנסת הרוצים להאריך את השעון שבת של בית הכנסת על מנת שיהיה מואר עוד בלילה לצורך לימוד וכדו', אסור לעשות כן משום הכנה.

צד. אסור לרחוץ כל גופו בשבת במים חמים אף שהוחמו בערב שבת או בדוד שמש, ואפילו איבר איבר אסור, בין אם הם בכלי בין אם הם בקרקע. ורק פניו ידיו ורגליו מותר מדוד שמש ולא דוד חשמל, כל שאינו רוחץ בהם

כל גופו או רובו שרובו ככולו (חזו"ע שבת ח"ו, עמ' עד). ואין בזה איסור הכנה גם בסמוך ליום טוב שני, כיון שנהנה מהרחיצה בעצם יום השבת (וראה לקמן).

צה. לאחר שגרף את המים מהמקום, מותר להניח מגבת גדולה או סמרטוט יבש על המגב ולעבור על המקומות בעדינות שמכיון שהם מים מועטים אין חשש לסחיטה (רמ"א סי' שב ס"ט, סי' שיט סט"ז, ועוד). ואין לחוש לאיסור כיבוס ושרייתו זו היא כיבוסו כיון דהוי דרך לכלוך ולא דרך ניקיון ומותר (ש"ע סי' שב ס"י).

צו. אין לטלטל מצה שמורה המיועדת לליל פסח בשבת ערב פסח משום מוקצה, הואיל והיא אסורה באכילה מדברי סופרים בערב הפסח עד הלילה (חזו"ע פסח, עמ' רו ועמ' רסז. חזו"ע שבת ח"ג עמ' קיא. ועיי' בארחות שבת ח"א עמ' מח הע' קכח). ואם נותן עליה חזרת, מטלטל אותה אגב החזרת (וכיון שלא מניחה סמוך ליד מקום ישיבתו בערב, לא ניכר בדבר כ"כ הכנה, כשהוא לצורך מצוה). אולם כיון שאין בדבר הכרח שגם אם יוציא המצות מההקפאה אחר צאת הכוכבים יופשרו עד שעת האכילה, לפיכך נכון להחמיר להוציא את המצות אחר שיעבור זמן בין השמשות של מוצאי שבת, דהיינו כ - י"ג דקות וחצי (בשעות זמניות) אחר שקיעת החמה (קובץ ילקו"י הל' ערב פסח שחל בשבת, עמ' נח). במה דברים אמורים במצה שמורה המיוחדת לסדר ליל פסח לצאת בה ידי חובה, שאדם מקפיד שלא לתת ממנה לתינוקות לפני הפסח, אבל מצה רגילה שמותרת באכילה בערב פסח לילדים קטנים שאינם מבינים בסיפור יציאת מצרים, מותרת בטלטול (חזו"ע שם). וכן מותר לקחת אותה ללחם משנה. וכן מי שיש לו כמות גדולה של מצות שמורות, ואינו מקפיד עליהם שלא ליתנם לילדים או לעופות וכו', מותר לטלטלם בשבת (ילקו"י שבת ב' עמ' שמב, קובץ ילקו"י ערב פסח שחל בשבת, עמ' מב).

צז. מותר למדוד בשבת מדידה של מצוה כגון למדוד אם יש במקוה ארבעים סאה. וכן מדידה עבור חולה, מותרת היא (ש"ע סי' שו ס"ז. מ"ב שם). ומתוך כך יש ללמוד דמותר למדוד בליל הסדר שיעור רביעית יין וכן שיעור כזית למצה ולמרור משום דהוי מדידה של מצוה. ולכתחילה אין לעשות כן

בשבת משום הכנה, אחר שאפשר לעשות כן גם בליל יום טוב, או בערב יום טוב.

צח. כתב מרן החיד"א בספרו מורה באצבע (סי' ז אות רו) שיכוין מאוד בערבית, כי רבו מאוד רזין עלאין ואורות גדולים במים, גדולי גדולים, תילי תילים, ע"ש [ועי' בשו"ת תשובות והנהגות (ח"ב סי' ריא אות כו) שכתב די' להמתין ולהתפלל בצאת הכוכבים ביום טוב שחל במוצ"ש כדי שלא לבוא לידי מכשול שמדמיין שכבר קדושת יום טוב, ופקעה קדושת השבת, ע"ש. וע"ע בספר ערב פסח שחל בשבת (פ' כב ס"ב) שכתב דכמו כן אפשר לבוא לידי מכשול ולהדליק נרות של יום טוב מבעוד יום, ע"ש. וכעין זה כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ח סי' קיט). ושם התיר רק בשעת הדחק לזקנים וחלשים ובלבד שיבואו להשיג עליהם שלא יבואו לזלזל גם במלאכה, ע"ש. וכן יש ספק לגבי אמירת 'ותודיענו' כמבואר בשו"ת מנחת שלמה (ח"א סי' ג ד"ה אך אעפ"כ). וע"ע בספר יו"ט שני כהלכתו (פ"א הע' נט) ובשו"ת ברכת יהודה (ח"ה סי' כט)].

צט. טוב להחמיר ולקדש רק לאחר שיגיע זמן רבינו תם, שהוא שעה וחומש בשעות זמניות אחר שקיעת החמה. אולם אם יש ילדים קטנים, אין להחמיר בזה ולהמתין לזמן רבינו תם. ואף החוששים לדעת רבינו תם במוצאי שבת, בקידוש ליל פסח לא יחמירו, דהויא קולא, שבינתיים ישנו התינוקות ויבטל מצות "והגדת לבנך" (חזו"ע פסח, עמ' קיט).

ק. בתפילת ערבית אומר במקום 'אתה חוננתנו', 'ותודיענו'. ואם שכח או טעה ונזכר אחר כך באמצע הברכה, חוזר ואומר. ואם חתם ואמר 'ברוך אתה ה'" אפילו עדיין לא סיים 'מקדש ישראל והזמנים' אינו חוזר משום שמבדיל אחר כך על כוס קידוש. ואם רוצה לעשות איזה מלאכה קודם שיקדש ויבדיל על הכוס, יאמר 'ברוך המבדיל בין קודש לקודש' [ש"ע סי' תצא ס"ב), מ"ב (שם ס"ק ד), ש"ע (סי' רצט ס"י), מ"ב (שם ס"ק לו), באור הלכה (סי' רצד ד"ה ואם)]. ורק אם אמר 'ותודיענו' אין צורך לומר 'ברוך המבדיל בין קודש לקודש' לפני שעושה מלאכה.

קא. אם טעה והתחיל 'אתה חונן' שהדין הוא שצריך לסיים כל הברכה, נראה שלא יאמר 'אתה חוננתנו' אלא יניח ההבדלה לומר ב'אתה בחרתנו', 'ותודיענו' וכו', ששם הבדלה כוללת 'בין קדושת שבת לקדושת יום טוב' והוא מטעם שאסור לתבוע צרכיו קודם תפילת יום טוב, וב'אתה חוננתנו'

יש כמה בקשות, הלכך אין צריך לאומרה [חזו"ע (שבת ח"ב עמ' שעט בבאו' ד"ה מוצאי), ילקו"י (יום טוב, עמ' תרנה)]. וראה שם לגבי מי שהבדיל בתפילה ושכח 'ותודיענו' וחזר וברך בלא כוס 'המבדיל בין קודש לקודש' אם יחזור ויבדיל על הכוס].

קב. מדליקין נר לכבוד יום טוב, ויש להזהיר את הנשים שלא להדליק קודם צאת השבת, וגם יש להדליק על ידי העברה מאש לאש, ולכן יכינו מיום שישי נר דלוק, ויתנו בו שמן שידלק עד מוצאי שבת, או שידליקו 'נר נשמה' מערב שבת שיהיה דולק עד צאת השבת כדי שיוכלו להעביר ממנו אש לנרות יום טוב. וצריך לברך לפני הדלקת הנרות 'להדליק נר של יום טוב'. יש להזכיר לנשים שאסור להדליק נר ביום טוב אלא תעביר מאש לאש. וכן שלא תכבה את הגפרור או הנר אחר ההדלקה כי אסור לכבות אש ביום טוב, אלא תשים בעדינות במקום שיכבו מאליהם ולא תשליכנו בתנופה הגורמת בודאי כיבוי ביום טוב. והעצה לכך הוא להשתמש בגפרור ארוך הנמכר היום בשווקים (פוסקים).

קג. אישה ששגגה והדליקה את נרות היום טוב בשבת, צריכה לחזור ולהדליק בברכה כיון שאין הדלקתה בשבת ולא כלום הואיל ונעשה באיסור והוי מצוה הבאה בעבירה (הגר"ש ואזנר והגר"נ קרליץ בקובץ פעמי יעקב, עמ' קמח). וגם מפני שהדליקה שלא בזמן ההדלקה וכדין המדליק קודם פלג המנחה בערב שבת שאין זה זמן ההדלקה (כמבואר בבאו"ה סי' רסג ס"ד).

קד. לכתחילה לא תברכנה הנשים ברכת 'שהחיינו' בעת ההדלקה, שמכיון שברכת 'שהחיינו' נתקנה על עצם היום טוב, ולא נתקנה על הדלקת הנרות, יש לחוש בזה להפסק בין ברכת להדליק נר של יום טוב לבין ההדלקה. ומכל מקום אם קדמו הנשים וברכו 'שהחיינו' על הדלקת הנרות, אם הם מקדשות בעצמן יכולות לחזור לברך 'שהחיינו' על כוס הקידוש (הואיל וברכת 'שהחיינו' ליל פסח באה גם על מצות, מצה, מרור, ד' כוסות וסיפור יציאת מצרים). וכל שכן שרשאיות לענות 'אמן' אחד ברכת 'שהחיינו' ששומעות בקידוש ליל פסח מפי בעליהן, ואין לחוש בזה להפסק בין ברכת 'בורא פרי הגפן' לטעימה (אולם בשאר ימים טובים אם קדמה האישה וברכה 'שהחיינו' בהדלקה, אינה עונה אמן אחר ברכת 'שהחיינו' שבקידוש). ועל כל פנים יותר נכון להודיע לנשים

כי גם בערב פסח מוטב שלא לברך זמן בעת הדלקת הנרות של יום טוב. וכל שכן שאם האיש מדליק נרות של יום טוב, שלא יברך 'שהחיינו' בשעת ההדלקה, אלא יברך שהחיינו בקידוש (חזו"ע פסח, עמ' רעא. הליכות עולם ח"ב עמ' א. חזו"ע ימים נוראים עמ' סג בהערה, יביע אומר ח"ט חאו"ח סי' ס).

קה. אישה שבעלה חוזר לביתו מאוחר ורוצה להתחיל בהכנות לסעודת יום טוב תאמר בצאת הכוכבים 'ברוך המבדיל בין קודש לקודש' בלא שם ומלכות ותתחיל בהכנות לחג כגון, סידור השלחן, בישולים וכו' וכו'. ואז יכולה גם להדליק נרות של יום טוב ולברך לפני ההדלקה 'ברוך אתה ה'... אקב"ו להדליק נר של יום טוב'. אבל לענין טעימה, אסור לאכול אפילו הבדיל בתפילה עד שיקדש כדין (מ"ב סי' רצט ס"ק לו, כה"ח שם ס"ק נו).

קו. גם ביום טוב יש ענין שהבעל יכין את הנרות להדלקה (כה"ח סי' תרי ס"ק ג).

קז. אם האישה מתפללת ערבית בצאת השבת אינה צריכה לומר 'ברוך המבדיל בין קודש לקודש' כיון שהבדילה בתפילתה באמירת 'ותודיענו'. ואם לא התפללה יש לה לומר 'ברוך המבדיל בין קודש לקודש'. וטוב שהבעל קודם לכתו לבית הכנסת יזהיר לאשתו ובני ביתו לומר כן (כן כתב בחיי אדם כלל ח) [ויש מחמירים שגם אם האישה התפללה תאמר 'ברוך המבדיל בין קודש לקודש' לחוש לדברי כה"ח סי' רצט אות נט בשם החסד לאלפים שם אות ג]. ויש להזהיר הנשים שלא ידליקו הנרות מבעוד יום כהרגלם בכל יום טוב שהרי הוא יום השבת, אלא ידליקו הנרות של יום טוב מעט אחר צאת הכוכבים וכאמור [אישה המקפידה להוציא את השבת כדעת ר"ת צריכה להיזהר שלא להעביר מאש לאש לפני כן להדלקת נרות וכיוצא"ב, וכן טוב שלא תשים מרק קר על הפלטה שיש בו בישול בשבת, משום דהוי איסור דאורייתא, ואם נצרך להעביר מאש לאש, ואין פנאי לחכות לצאת השבת כדעת ר"ת, תעשה כן בשינוי והוי איסור דרבנן דשרי לפני צאת השבת כדעת ר"ת וכמו שכתבנו במקום אחר. או תאמר למי שלא מקפיד להוציא השבת כדעת ר"ת או לילד פחות מגיל בר מצוה או בת מצוה שידליקו הנר ע"י העברה מאש לאש. אבל איסור הכנה דהוי מדרבנן אין חיוב לחכות כצאת השבת דר"ת וכמו שכתבנו כמה פעמים שכן דעת מרן הגר"ע יוסף זצוק"ל וכמו שכתב בטהרת הבית (ח"ב עמ' תקה בבאו'). וראיתי למאן דהוא שהעיד שהרבנית ע"ה אשת מרן הגר"ע יוסף זצ"ל לא נהגה לשמור צאת השבת כדעת ר"ת. ושאלתי בזה את מרן הראשון לציון הגאון ר' יצחק יוסף

שליט"א ואמר לי כי עדותו אינה נאמנה וגם הרבנית ע"ה היתה מקפידה להוציא את השבת כדעת ר"ת].

קח. כשחל יום טוב במוצ"ש עושים קידוש יחד עם הבדלה הנקרא 'יקנה"ז' [יין ('ברוך אתה ה'... בורא פרי הגפן'), קידוש ('ברוך אתה ה'... אשר בחר בנו מכל עם' וכו'), נר ('ברוך אתה ה'... בורא מאורי האש'), הבדלה ('ברוך אתה ה'... המבדיל בין קודש לקודש'), זמן ('ברוך אתה ה'... שהחיינו') וכו']. אין מברכים על בשמים במוצ"ש זו (והטעם כי המאכלים הטובים ושמחת יום טוב מועיל כמו בשמים. תוס' פסחים קב ע"ב ד"ה רב). טעה ובירך על הבשמים, אין זה הפסק (שש"כ פס"ב סכ"א). [אם טעה בהבדלה וחתם 'המבדיל בין קודש לחול' במקום 'המבדיל בין קודש לקודש' אם נזכר תוך כדי דיבור ולא התחיל בברכת 'שהחיינו' יחזור ויאמר 'בין קודש לקודש' ואם נזכר לאחר כדי דיבור או שהתחיל לברך ברכת 'שהחיינו' יחזור ויברך ברכת ההבדלה ויאמר ההבדלה כתקנה דהיינו 'ברוך אתה ה'... המבדיל בין קודש לקודש' משום ששינה ממטבע שטבעו חכמים. שו"ת שבט הלוי (ח"ח סי' קיח), שש"כ (פס"ב סכ"א), שלמי תודה (ענייני שבועות ויום טוב, סי' טו אות ב בשם הסטייפלר), ארחות רבינו (ח"א עמ' קלב), שו"ת רבבות אפרים (ח"ח סי' קפט), נטעי גבריאל (יום טוב, ח"ב עמ' קצד) ספר הסדר הערוך (פנ"ג הע' 6 בשם הגרי"ש אלישיב). ואין צריך לברך שוב על היין אם לא הפסיק בדיבור שלא מענין קידוש והבדלה. שש"כ (שם). וע"ע בשו"ת אבני ישפה (ח"ב סי' מט) מה שכתב בשם הגרי"ש אלישיב זצ"ל. שו"ר בחזו"ע (פסח, עמ' ערב) שפסק מרן זצוק"ל דמי שטעה וחתם 'המבדיל בין קודש לחול' במקום 'המבדיל בין קודש לקודש', יצא ידי חובה דסב"ל, ע"ש. וכ"כ בעלון 'יורו משפטיך', שבועות, בשם הגר"ב צ אבא שאול זצ"ל].

קט. שאלה: השנה כשחג פסח חל במוצ"ש ואנו מברכים יקנה"ז (יין, קידוש, נר, הבדלה, זמן) דהיינו קידוש יחד עם הבדלה האם צריך לעמוד או לשבת בקידוש?

תשובה: השאלה נובעת מעצם זה שבהבדלה בכל מוצ"ש כתב מרן הש"ע (סי' רצו ס"ו) שצריך לשבת. ואילו בקידוש ליל שבת ויום טוב מנהג הספרדים לעמוד כפי דעת הרב רבינו האר"י, כמובא בפוסקים [ראה ש"ע (סי' רעא ס"י) וכה"ח (סי' תעג אות ה)]. ואילו כאן שעושים שניהם גם יחד, האם יש לישב או לעמוד. ומצאנו בזה מחלוקת. דעת המ"ב (סי' רצו ס"ק כח וסי' תעג ס"ק ג) שיקנה"ז יש לאמרו בישיבה. ואילו דעת הרב כה"ח (סי' תעג אות ט) כדברי הרב יפה ללב (ח"ב אות ב) שאם חל ליל יום טוב במוצ"ש יש לעשות יקנה"ז הכל בעמידה, ע"ש. וכן דעת הרב ילקו"י (דיני ליל הסדר שחל במוצ"ש, עמ' רס).

הלכך למעשה, כשפסח חל במוצ"ש יש לומר סדר ההבדלה והקידוש שבאים יחד (יקנה"ז) בעמידה. וכן מנהג בני ספרד.

קיי. מותר לברך ברכת 'בורא מאורי האש' על נרות שהודלקו לכבוד יום טוב מכיון שעיקר מטרתם להאיר ומבואר בש"ע (סי' רחצ ס"א) שנרות העשויים להאיר, מותר לברך עליהם 'בורא מאורי האש' [שו"ת אול"צ (ח"ג עמ' קצ), מבית לוי (יב, עמ' נא), שש"כ (פס"ב הע' ל). וכ"פ בשו"ת רבבות אפרים (ח"ד סי' קכד) ועוד. ודלא כמו שכתב בשו"ת ציץ אליעזר (ח"ד סי' מב)]. ואם נרות היום טוב נמצאים בתוך כלי זכוכית כגון 'ויטרינה' או נר נשמה מזכוכית, אין מברכין עליהם עד שיראו השלהבת ללא הפסק (והכי דעת כמה וכמה פוסקים ועל צבאם מן הגר"ע יוסף ביביע אומר ח"א חאו"ח סי' י אות יח ובח"ט סי' ק אות יג וסי' קח אות קכד).

קיא. מותר להעביר אש לצורך בישול גם מנר שהודלק לכבוד יום טוב כיון שנרות אלו ניתנו לכל צרכי יום טוב [שש"כ (פמ"ד הע' לה), שבות יצחק בשם הגרי"ש אלישיב זצ"ל (דיני נר שבת, פ"ו הע' כט), חוט שני (יום טוב, פ"א ס"ק א). ולגבי להדליק כיריים של גז שעשויות לבישול לצורך ברכת הנר, הסתפק הגרש"ז אויערבאך זצוק"ל (שש"כ פס"א הע' פז) אם רשאי לברך, שהרי גם נרות הבדלה שלנו אינם עומדים להאיר אלא רק לכבוד, ואף על פי כן מברכים עליהם מפני שהודלקו לצורך הברכה, ואם כן לכאורה הוא הדין שיש לברך על כל להבה שהודלקה לצורך הברכה, ע"ש. וכן אין להדליק אלא על נר העשוי להאיר, אבל אם הודלק למטרה אחרת אין מברכים עליו (מ"ב סי' רחצ ס"ק ל). ולכן אין לברך על נר שהודלק לעילוי נשמה].

קיב. יש הידור לברך על ב' נרות צמודים זה לזה במוצ"ש הנקרא 'אבוקה' משום שאורה רב (ש"ע סי' רחצ ס"ב). ולגבי אם יצטרכו לעשות כן גם במוצ"ש שחל בו יום טוב, עיי' בלקט יושר (ח"א עמ' קג) שכתב לברך על אבוקה. והביאו בספר דברי ישראל (וועלץ, סי' תקיד). וע"ע בספר יסוד ושורש העבודה (שער תשיעי פרק ה), שכתב לברך על 'אבוקה' במוצ"ש שחל בו יום טוב (וכ"כ בספר אלף המגן על מטה אפרים, סי' תר ס"ק ג). ומכיון שאין אפשרות לכבות ביו"ט, אפשר לחתוך מערב שבת מהנר הקלוע של ההבדלה חתיכה קטנה ולהדליקו כאחד. ואמנם מצינו שדנו הפוסקים בזה. יש שכתבו שאין לחבר ב' נרות ביחד ואם קירב ב' נרות אסור להפרידם [ראה ש"ע (סי' תקב ס"ב) ומ"ב (שם ס"ק יט), וראה בספר יום טוב שני כהלכתו (פ"ט הע' סז), שו"ת אגרות משה (ח"ה ס"ק כ אות ל), שו"ת אול"צ (ח"ג פי"ח תשובה ו), חוט שני (יום טוב, פי"ג ס"ק

ג אות ד).] ויש אומרים שאין להדליק נר נוסף לצורך 'אבוקה' כיון שלא חשיב צורך כל כך [ספר יום טוב שני כהלכתו (פ"א הע' סח) בשם הגרי"ש אלישיב זצ"ל, וראה בשש"כ (פס"ב הע' ל - לא). ובש"ע הגר"ז בסופו מובא שנהגו לברך על נר אחד]. ויש אומרים עוד שאין לקרב נרות שעוה יחד, אלא יחזיקו הנרות זה ליד זה מבלי שיתחברו הלהבות, כיון שאם יחברו הלהבות קרוב הדבר שיכשלו בכיבוי מחמת טפטוף השעוה [ראה בזה בבאור הלכה (סי' תקיד ד"ה ויכבה). וכ"ד הגרש"ז אויערבאך והגר"י קמנצקי (הו"ד בספר יום טוב שני כהלכתו, פ"א הע' סז). וכן החמיר בזה הגרש"ז וואזנר (הו"ד בספר לקט הל' יום טוב, פ"ח הע' ז). מאידך בשו"ת אגרות משה (ח"ה חאו"ח סי' כ אות ל) ס"ל להקל בזה משום דהוא פסיק רישיה דלא ניחא ואין דרך חיתוך בזה ואין כל תועלת בטיפת השעוה שנמסה וכו', ע"ש. וכ"כ עוד כמה פוסקים (הו"ד במ"ב 'דרשו' סי' תקיד ס"ק 19)]. ויש שכתבו עצה לעשות חור בפתיל צף ליד החור המקורי ולהכניס הפתילה בכל חור ולהדליק את הנרות ליום טוב בשמן עם הפתיל צף הזה, ולברך עליו 'בורא מאורי האש' (ומוכרים נר כזה בכמה מקומות). ובכל אופן אם הדליקו נר נוסף ל'אבוקה', אסור לכבותו.

קיג. מכיון שיש שהעירו שמי שיש בביתו אור חשמל דלוק יהיה אסור לו להדליק נר אבוקה נוסף שיברכו עליו 'בורא מאורי האש' כיון שאינו מצוה גמורה וגם הבית מואר היטב ואם כן נחשב לנר של בטלה שאסור להדליק ביום טוב. ולכן לצאת ידי המחלוקת טוב להדליק את האבוקה כאחד מנרות השבת [עיי' ש"ע (סי' תקיד ס"ה), מאמר מרדכי (סי' רחצ ס"ק ב), ש"ע הרב (הגש"פ מנהגים), שו"ת הריב"א (סי' קז בהשמטות), לקט יושר (שם), שש"כ (פס"ב הע' לא), חוט שני (פי"ג ס"ק ג אות ד), ועוד].

קיד. יש אומרים שאין ליהנות מהאור לפני שמברכים ברכת 'בורא מאורי האש' במוצ"ש. ולכן אין לקרוא את המגילה ומגילת איכה במוצ"ש לפני שמברכים על הנר לחוש להפוסקים שברכת 'מאורי האש' היא ברכת הנהנין. ובמקום שאי אפשר כגון ביו"ט שחל במוצ"ש מותר ליהנות מהאור אפילו קודם שבירך ברכה זו וכשאר ברכות השבח וההודאה שאין איסור ליהנות מהם קודם הברכה ובפרט שהתפילה קצת שגורה בפי המתפללים [עיי' ב"י (סוסי' תרצג ובסי' רצח). ובחזו"ע (ח"ב עמ' תלט) ובברכ"י (סי' תקצט ס"ק ב) ובמ"ב (שם ס"ק א) וכה"ח (שם ס"ק ו)].

קטו. בכל מוצ"ש נשים לא נוהגות לשתות מכוס הבדלה [מ"ב (סי' רצו ס"ק ו) בשם המ"א (ס"ק ד) שהביא כן מהשל"ה. כה"ח (סי' רצו ס"ק יד). ועי' חזו"ע (שבת ח"ב עמ' תח מה שכתב בזה)]. אמנם במוצ"ש זו שחל הבדלה יחד עם הקידוש, המנהג שהנשים שותות מכוס הקידוש אף שהבדילו עליה גם כן, משום שאינה מיוחדת להבדלה [מבית לוי (חי"ב, עמ' נא), חזו"ע (שם). וכ"כ בספר שמירת הגוף והנפש (ח"ב סי' קלה ס"ק ה) בשם הגרי"ח זוננפלד. והביא ראיה לדבר, מכך שנשים חייבות לשתות כוס ראשונה בליל הסדר שחל במוצ"ש, אע"פ שגם כוס הבדלה היא, ע"ש. ועי' בספר קיצור הלכות מועדים להגר"ש דבלצקי (שבועות, עמ' טו) **שכתב דנכון שאישה לא תענה אמן על ברכת 'מאורי האש' ועל ברכת ההבדלה כאשר רוצה לטעום מן הכוס שיש חשש להפסק, יעו"ש. ויש לדון בזה, ואכ"מ**].

קטז. יש שנהגו לא להסתכל בציפורניים כבכל מוצ"ש [מבית לוי (חי"ב, עמ' נא) בשם הגר"ש וואזנר זצ"ל, מנהגי חב"ד שבסוף ספר ש"ע הרב (עמ' נז), הליכות שלמה (פסח, פ"ח ארחות הלכה הע' 155)]. ואם בכל זאת רוצים להסתכל בציפורניים, אין בזה שום חשש, ופשוט.

קיז. מי שאין לו יין במוצ"ש זו שחל בה יום טוב, יאמר הקידוש וההבדלה על שכר, כגון בירה ולא על הפת [כדעת היש אומרים בש"ע (סי' רצו ס"ב). וכ"פ בחזו"ע (שבת ח"ב, עמ' תיד) ובילקו"י (יום טוב, עמ' תרנו)].

קיח. אם שכח להכליל בקידוש גם את ההבדלה, יבדיל מתי שנזכר על כוס יין, ואם אין לו יין, לא יבדיל על הפת אלא על השכר (ראה קיצור הלכות מועדים להגר"ש דבלצקי, שבועות עמ' טו). ואם שכח להבדיל לגמרי ונזכר רק במוצאי יום טוב, יבדיל במוצאי יום טוב הבדלה אחת, וחותרם בה 'המבדיל בין קודש לחול' (ילקו"י יום טוב, עמ' תרנד). וע"ש במי ששכח להבדיל יקנה"ז ונזכר ביום ג' מה יאמר בחתימה 'המבדיל בין קודש לקודש' או 'המבדיל בין קודש לחול'.

קיט. אם שכח להבדיל בקידוש, אם נזכר קודם אכילת הכרפס יבדיל מיד על כוס אחר, כדי שיוכל לאוכלו, שאסור לטעום קודם הבדלה, ואם נזכר אחר כך, קודם שהתחיל בהגדה, יבדיל מיד. אבל אם התחיל בהגדה אין לו להפסיק ולהבדיל, אלא יבדיל על כוס שני אחר ברכת "אשר גאלנו", בלי ברכת הגפן. ואם לא עשו כן, גדול הבית יברך ברכת 'מאורי האש' באמצע

ההגדה, במקום שנזכר, ויכוונו השומעים לצאת ידי חובה, כדי שלא יהנו מן האור קודם שיברכו עליו [ואף שאי אפשר לברך 'בורא מאורי האש' על חשמל, ולכן נהגו להתפלל ערבית בליל יו"ט שחל במוצ"ש וליהנות מהחשמל קודם ההבדלה, מכל מקום היכא דאפשר בנקל לחוש להסוברים שאפשר לברך על החשמל, שפיר יש לחוש לסברתם]. ואם לא עשו כן, יברכו ברכת 'בורא מאורי האש' בסוף ברכת 'אשר גאלנו', ואחר כך ברכת ההבדלה. ואין צריך להבדיל על כוס אחרת, אלא יאמר ברכת ההבדלה מיד אחר ברכת 'אשר גאלנו', על אותה כוס. ואם נזכר באמצע הסעודה, יבדיל מיד, עם ברכת הנר. ואם נזכר כשסיים כל סעודתו או בסיום ברכת המזון, יברך ברכת המזון והבדלה על כוס שלישי. ואם נזכר אחר כך באמצע ההלל, יבדיל על כוס ד'. ואם נזכר אחר כוס רביעי, יחזור וימזוג כוס אחר ויבדיל עליו (ויברך 'בורא מאורי האש') שכל הלילה של מוצאי שבת זמניה הוא, ויברך 'בורא פרי הגפן', שהרי הסיח דעתו מלשתות אחר כוס רביעי (שו"ת חזו"ע סי' טז, עמ' רמב. חזו"ע פסח, עמ' קלג, ובמהדו' תשס"ג, עמ' כט).

קכ. במוצ"ש שהוא סעודת יום טוב ירבה בה קצת בשביל סעודה רביעית [רבבות אפרים (ח"ג סי' רצב) בשם הגר"ח פאלג'י (בהגדת 'חיים לראש' פסקא ד'שלחן עורך' אות א), ע"ש. ואין צריך כזית פת בעבור זה. חזו"ע (שבת ח"ב עמ' תמח). ובשם הגר"ח קניבסקי שליט"א (דרך שיחה, עמ' רעא) הובא שסעודת יום טוב עולה ממילא לסעודה רביעית ע"פ מה שסובר הרמב"ם (פ"ו מהל' מצה ס"ב – ס"ג) שבענייני אכילה אין צריך כוונה, ע"ש. ובקונטרס שלמי אליעזר (עמ' יח) כתב ששאל בזה את הגרש"ז אוירבעאך זצוק"ל ואמר לו שלדעתו אין צריך לעשות וטעמו משום שליל יום טוב יש לו דינים מיוחדים שהרי פטור מברת הבשמים. ועי' בספר מעדני איש (עמ' ססט), ואכמ"ל].

קכא. פלטה חשמלית לאחר שכבתה מותר להזיזה לצורך גופה ומקומה והיינו אם רוצים להשתמש במקום הגז ביום טוב, ויש שם פלטה שנשארה משבת, מותר להזיזה הצידה כדי להשתמש בגז. וכאשר הזרם מנותק מותר להוציא התקע מהשקע כלאחר יד כגון במרפק. אולם יש להיזהר שלא להוציא את השעון שבת מהשקע שבקיר כיון שהוא מקבל זרם גם במצב כבוי ובניתוקו הוא גורם להפסקת הזרם [עי' שש"כ החדש (פי"ג סל"ג). וראה עוד למרן רבינו עובדיה יוסף זצוק"ל בספרו הליכות עולם (ח"ג עמ' קצד) ובחזו"ע (שבת ח"ג עמ' פב)].

קכב. אם חל ליל טבילתה במוצ"ש שהוא ליל יום טוב, תעשה כל הכנותיה בערב שבת ותשמור שערותיה שלא יסתבכו ותיזהר מאוד שלא ידבק בה דבר החוצץ. כמובן תעשה בדיקה כרגיל ביום שבת שהוא שביעי לנקיים. לפני הטבילה תחצוץ שינייה היטב בקיסם, ותזהר שלא תוציא דם [ומעיקר הדין אם אינה יודעת בוודאות שיורד דם משינייה, יכולה לצחצח שיניים במברשת עם משחה. וטוב שתייחד מברשת מיוחדת לכך להינצל מחשש עובדין דחול, ולא תשטוף את המברשת לאחר מכן מטעם הכנה, אלא אם כן רוצה להשתמש שוב במברשת שיניים (ועי' לעיל אות סד מש"כ בזה). ועדיף להשתמש במי פה ולא במשחה לצחצוח השיניים. ראה יביע אומר (ח"ד חאו"ח סי' ל אות יט - כ) והליכות עולם (ח"ב עמ' ר). וראה מה שכתב בזה בילקו"י (שבת ח"ד עמ' עא)]. תדיח בית הסתרים ובית הקמטים במים חמים, אבל לא תרחץ כל גופה במים חמים ביום טוב [אלא אם כן אלו מים חמים מדוד שמש, או מים שהוחמו ביום שישי ערב שבת. ש"ע (סי' תקיא ס"ג), חזו"ע (יום טוב, עמ' מא). והיתר זה רק באמבטיה פרטית שבבית ולא במרחץ כמבואר בחזו"ע שם. ואם עושה כן יש לה להיזהר בכל דיני רחיצה המפורטים לעיל, סחיטת המגבת, שערות וכו']¹, תעי' בגופה ובשערותיה היטב שלא יהא דבר החוצץ ובין אצבעות רגליה ובכל מקום שיש חשש שהזיעה הגיעה לשם, תנקה אוזניה, ותפריד בין שערותיה באצבעותיה ותיזהר שלא תתלוש שיערה ולא תסחוט, ולא תסתרק, ותטבול אף במים חמים [ש"ע (יו"ד סי' קצט ס"ו), ש"ך (שם ס"ק יב), חזו"ע (שבת ח"ו עמ' עח)].

קכג. מותר להתקלח במים קרים ביום טוב. ובלבד שיזהר שלא יכשל באיסורים אחרים כגון שימוש בספוג רחצה ולחפוף השיער בחוזקה (ואם חופפים בנחת, מותר, משום שהוי מלאכה שאינה צריכה לגופה וגם לא ניחא ליה בסחיטה בעת השפשוף עצמו דאדרבה רוצה שישאר רטוב שיהיה נח לחפוף והוי פסיק רישיה בתרי דרבנן שסחיטה בשיער היא מדרבנן ומלאכה שאינה צריכה לגופה הוא מדרבנן ושפיר דמי. וראה בשו"ת אבני ישפה ח"ז סי' מז ובשו"ת ברכת יהודה ח"ד סי' לז). וכן אין להסתרק אף בנחת מחשש לתולש.

קכד. ניגוב השיער בכח מותר, דהוי סחיטה כלאחר יד ומלאכה שאינה צריכה לגופה (יביע אומר ח"ד סי' לח, שש"כ פי"ד הע' סד. ועי' בשו"ת תפילה למשה סי' נב אות י מש"כ בזה).

קכה. מים שהוחמו ביום טוב, אסרו חז"ל לרחוץ בהם כל גופו כיון שאין זה נחשב כאוכל נפש היות שאין זה דבר השווה לכולם שלא כולם מתרחצים כל יום (ש"ע סי' תקיא ס"ב. עי' תוס' ביצה כא:).

קכו. אם המים הוחמו מערב יום טוב, לבני ספרד מותר לרחוץ בהם ביום טוב (ש"ע שם).

קכז. מים שהוחמו ביום טוב על ידי שעון שבת שהוכן מערב יום טוב, חשיבי כמים שהוחמו בהיתר, ומותר לרחוץ בהם באמבטיה פרטית, ובלבד שיזהרו כאמור [ש"ע (סי' תקיא ס"א), חזו"ע (יום טוב, עמ' מא), חזו"ע (שבת ח"ו עמ' פז), ילקו"י (יום טוב, עמ' שעא)]. ומים שמתחממים על ידי סולר או גז, אסור להתרחץ בהם, מפני שבפתיחת הברז נכנסים מים חדשים לדוד ומתבשלים ביום טוב].

קכח. מים שהוחמו ביום טוב בדוד שמש, מותר להתרחץ בהם כל גופו ביום טוב דחשיבי מים שהוחמו מערב יום טוב, וגם ביום טוב שאחר השבת או להיפך, מותר לרחוץ במים חמים אלו, ואין לאסור בזה מטעם הכנה שהשבת הכינה ליום טוב, כיון שהמים היו בעולם ואין זה רק חימום בעלמא וכן ההכנה נעשתה ממילא. וכל זה באמבטיה פרטית שהיא מחוץ למרחץ אבל בבית המרחץ אפילו פניו ידיו ורגליו אסור לרחוץ גם במים שהוחמו על ידי דוד שמש (חזו"ע שם, ילקו"י שם, שו"ת שבט הלוי ח"י סי' עז).

קכט. לטבול במים חמים ביום טוב אפשר להקל ובלבד שיזהרו באיסורים הנלוים וכאמור [עי' חזו"ע (ימים נוראים, עמ' סא). וכ"כ בספר נר ציון (שבועות, עמ' רמג) בשם הגר"צ אבא שאול זצ"ל. וכן העיד בשו"ת יורו משפטך (ח"א עמ' רנב) ודלא כמו שכתבו בשמו בשו"ת אול"צ (ח"ג פכ"א ה"א)]. אך כאמור יש להיזהר שלא לרחוץ במרחצאות הנמצאים במקוה לפני ואחרי טבילה.

קל. שאלה: האם מותר להתיז 'דאורדרנט' או בושם על הגוף בשבת אף שעובר ונקלט ממילא אחר כך הריח בבגדים שעל גופו כאשר אינו מכוין לכך? תשובה: כל השאלה כאן היא מצד שאחר ששם את ה'דאורדרנט' או הבושם בגופו שזה אכן מותר בשבת כמבואר בפוסקים, הריח עובר ממילא לבגדים והוא מוליד ריח טוב בבגדים שאסור ביום שבת (עי' בגמ' ביצה כג).

אשרי הלכות ערב פסח שחל בשבת האיש נה

וברמ"א סי' תקיא ס"ד ובב"י שם בסוף הסי'. ואין הבדל בזה בין שבת ליום טוב וכמו שפסק מרן רבינו עובדיה יוסף זצוק"ל בכמה מקומות בספריו). אמנם נראה כאן שאין איסור בזה, שהוא בגדר פסיק רישיה דלא אכפת ליה באיסור דרבנן (שהולדת ריח בבגדים הוא איסור דרבנן) ואינו מתכוין לכך, שמותר כמבואר בכמה מקומות בספריו של רבינו עובדיה יוסף זצוק"ל. ועוד נראה קצת שהוא בגדר גרמא דלא תמיד מיד נקלט הריח בבגדים. ועוד שהוא נקלט בבגדים שלא ע"י מעשה ישיר כדרך המולידיים ריח בשבת, והוא בגדר פסיק רישיה בתרי דרבנן שבודאי מותר, כמבואר בפוסקים. ועי' בשו"ת אבני ישפה (ח"ד סי' נה) שהתיר בנדון דידן. והוסיף שה"ה שמותר לאישה להתיז בושם על גופה אף שזה עובר אחר כך לבגדים, ע"ש מה שכתב בטעם התירו. שו"ר למרן הגר"ע יוסף זצוק"ל בספרו הליכות עולם (ח"ד עמ' ריד) שכתב שהרוחץ ידיו במים שיש בהם ריח טוב בשבת, מותר לו לנגב ידיו במגבת, מפני שאינו מתכוין להוליד ריח טוב במגבת, ע"ש. וכ"פ בספר ילקו"י (יום טוב הנדפ"מ, עמ' שפ) בהדיא בנדון שלנו, ע"ש ועי' בנן איש חי ש"ש פ' תצוה אות יא, ויש לעי'). וכן דעת הגר"נ קרליץ (הו"ד בספר עם מקדשי שביעי, פי"ג סי"ט) [ואם כאשר מתיז בושם על גופו ככוונה שיקלט גם בבגדים, יש לאסור, כיון דניחא ליה וכמו שכתב בעם מקדשי שביעי (שם) בשם הגר"ח קניבסקי שליט"א, מ"מ אין זה נדון השאלה שלנו]. הלכך למעשה, אף שאסור להתיז בושם או 'דאורדרנט' ישירות על הבגדים, מ"מ אם מתיז 'דאורדרנט' או בושם על גופו שזה מותר ביום שבת כמו שכתבו הפוסקים, והריח עובר ממילא אחר כך לבגדים שעל גופו, אין בזה איסור [וכל זה בספריי או ב'דאורדרנט' כדורי, אבל ב'דאורדרנט' מוצק הנקרא 'ספיד סטיק' אסור להשתמש כיון שיש בו איסור ממרח].

קלא. מי שיש לו 'יארצייט' במוצ"ש, חג הפסח, והוא וחפץ להדליק 'נר נשמה' לזכות הנפטר, עדיף שידליק מערב שבת נר שדולק למשך 26 שעות או יותר ובכך ידלק גם במוצאי שבת והלאה, ובכך ימנע מכמה חששות (עי' באור הלכה סי' תקיד ס"ה ד"ה נר, בספר ציוני הלכה עמ' תרד, חזו"ע יו"ט, עמ' נה ועמ' סא, ואכמ"ל). ומכל מקום אם לא הדליק בערב שבת, יכול להדליק במוצ"ש שהוא יום טוב. ומהיות טוב יותר נכון להדליק 'נר נשמה' בבית הכנסת (חזו"ע שם).

קלב. אף כשחל ערב פסח בשבת, שאין קרבן חגיגה דוחה שבת, נכון לעשות בליל הסדר שני תבשילין, והזרוע מותר לצלותו בליל יום טוב של פסח אף במקומות אלו שנהגו שלא לאכול צלי בלילי פסחים, הואיל ומותר לאכול למחרת היום (חזו"ע פסח מהדורת תשס"ג, עמ' רעא).

קלג. בברכת 'אשר גאלנו' שבסיום ההגדה הנוסח הרגיל בכל שנה הוא 'ונאכל שם מן הזבחים ומן הפסחים' (כן מבואר בתוס' פסחים קטז ע"ב ד"ה ונאמר, ובמרדכי ובעוד ראשונים. והיינו כיון שאוכלים את קרבן החגיגה - זבח, ורק אחריו את הפסח - הנאכל על השובע). אמנם כשחל פסח במוצאי שבת יש מדקדקין לומר 'ונאכל שם מן הפסחים ומן הזבחים' הואיל ואין חגיגה נאכלת אז שאינה דוחה שבת (וכמש"כ מהר"י וייל סי' קצג). ויש אומרים שאין לשנות הנוסח, שאנו מתפללים על העתיד לשנה הבאה כשלא יחול פסח במוצ"ש [כן נהג החזו"א, עי' בספר דינים והנהגות (ח"א פי"ז סל"ג). וע"ע בבאר היטב (סי' תעג ס"ק כז) ובשער הציון (סי' תעג ס"ק פ). ובספר הלכות חג בחג (להגר"מ קארפ עמ' תקמה) כתב שכן הוא מנהג הספרדים. ושכן כתב הכנסת הגדולה בספרו פסח מעובין (סי' רסח) דאין לשנות, והובא בבאר היטב (שם), ע"ש].

ברכות שמים מעל

להצלחת ידידנו היקר והנעלה

תמכין דאורייתא

ה"ה משה בן מזל הי"ו

הוא ורעייתו וכל בני ביתו

יזכו לשפע פרנסה ונחת רוח מכל יוצאי

חלציהם מתוך נחת ושמחה, בריאות

איתנה ואורך ימים, אכי"ר.

אל נא רפא נא לה

לרפואת הנפש ורפואת הגוף
לגב' יעל עלישה בת שרינה ז'ולינה תחי'
יהי רצון שתזכה לאורך ימים ושנים בבריאות איתנה, אכי"ר.

זכרון עולם בהיכל ה'

לע"נ מר אבי ועטרת ראשי
ה"ה מרדכי בן סלטנה ז"ל
תנצב"ה

